

SLATINĂ MARIA

ISBN 978-973-0-44824-5

Pesac -2026

SLATINĂ MARIA

PROFESORUL – PARTENER ÎN PREVENIREA ABANDONULUI ȘCOLAR

**GHID PRACTIC PENTRU CADRE DIDACTICE DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL
PREUNIVERSITAR**

Pesac-2026

Programul Național pentru Reducerea Abandonului Școlar -
LICEUL TEHNOLOGIC " ROMULUS PARASCHIVOIU" LOVRIN

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE	pag.1
CUM SE UTILIZEAZĂ ACEST GHID	pp1-2
INTRODUCERE	pag.2
CAPITOLUL 1- PROFESORUL – FACTOR ESENȚIAL ÎN PREVENIREA ABANDONULUI ȘCOLAR	pp.3-8
CAPITOLUL 2- ÎNȚELEGEREA FENOMENULUI ABANDONULUI ȘCOLAR	pp.9-15
CAPITOLUL 3-IDENTIFICAREA TIMPURIE A ELEVILOR AFLAȚI ÎN RISC DE ABANDON ȘCOLAR	pp.16-23
CAPITOLUL 4- CONSTRUIREA UNEI RELAȚII EDUCAȚIONALE BAZATE PE ÎNCREDERE	pp.24-30
CAPITOLUL 5 - COMUNICAREA EFICIENTĂ CU ELEVII ȘI FAMILIILE ACESTORA	pp.31-37
CAPITOLUL 6- MANAGEMENTUL CLASEI ȘI CREAREA UNUI CLIMAT POZITIV DE ÎNVĂȚARE	pp.38-43
CAPITOLUL 7- BULLYINGUL ȘI CYBERBULLYINGUL	pp.44-50
CAPITOLUL 8 - MOTIVAȚIA ȘCOLARĂ ȘI IMPLICAREA ACTIVĂ A ELEVILOR	pp.51-57

CAPITOLUL 9 - SPRIJINUL SOCIO-EMOȚIONAL AL ELEVILOR ȘI DEZVOLTAREA REZILIENȚEI.....	pp.58-64
CAPITOLUL 10 - INTERVENȚIA TIMPURIE ȘI PLANUL INDIVIDUALIZAT DE SPRIJIN PENTRU ELEVII AFLAȚI ÎN RISC DE ABANDON ȘCOLAR.....	pp.65-71
CAPITOLUL 11 - PARTENERIATUL ȘCOALĂ – FAMILIE – COMUNITATE ÎN PREVENIREA ABANDONULUI ȘCOLAR.....	pp.72-78
CAPITOLUL 12 - KITUL PROFESORULUI – INSTRUMENTE PRACTICE PENTRU IDENTIFICAREA, INTERVENȚIA ȘI MONITORIZAREA ELEVILOR AFLAȚI ÎN RISC DE ABANDON ȘCOLAR.....	pp.79-88
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	pp.89-92
GLOSAR.....	pp.93-96
BIBLIOGRAFIE	pp.97-98

CUVÂNT ÎNAINTE

DRAGI PROFESORI,

În fiecare clasă există elevi care învață cu ușurință și elevi care întâmpină dificultăți. Unii au nevoie doar de explicații suplimentare, în timp ce alții au nevoie de încredere, sprijin emoțional și de un adult care să creadă în potențialul lor.

Profesorii au un rol care depășește transmiterea informațiilor. Ei observă schimbările de comportament, încurajează, motivează, mediază conflicte și creează contexte în care fiecare elev se poate simți valorizat.

Prevenirea abandonului școlar nu înseamnă doar reducerea numărului de absențe. Înseamnă construirea unui mediu educațional în care elevii se simt acceptați, implicați și motivați să își continue parcursul școlar.

Acest ghid a fost conceput pentru a oferi profesorilor informații actuale, instrumente practice și exemple aplicabile în activitatea de zi cu zi. Activitățile, fișele de lucru și studiile de caz pot fi adaptate în funcție de vârsta elevilor și de specificul fiecărei clase.

Fiecare intervenție pozitivă, fiecare conversație autentică și fiecare gest de încurajare pot schimba traiectoria unui copil.

CUM SE UTILIZEAZĂ ACEST GHID

Acest ghid este organizat astfel încât fiecare capitol să poată fi parcurs independent sau în succesiunea propusă.

Fiecare capitol conține:

- fundamentare teoretică;
- exemple din practica școlară;
- studii de caz;
- activități interactive;
- fișe de lucru;
- instrumente de autoevaluare;
- recomandări pentru colaborarea cu familia;
- liste de verificare;
- provocări practice;
- reflecții profesionale.

Materialul poate fi utilizat:

- individual, pentru dezvoltare profesională;
- în cadrul cercurilor pedagogice;
- în activitățile comisiilor pentru prevenirea violenței și abandonului școlar;
- în programele de formare continuă;
- în proiectele educaționale.

INTRODUCERE

Abandonul școlar reprezintă una dintre cele mai complexe provocări ale sistemului educațional. În spatele fiecărui elev care renunță la școală se află o combinație de factori personali, familiali, școlari și sociali.

Profesorul este adesea primul adult care poate observa schimbările de comportament ale elevului: scăderea interesului pentru învățare, absenteismul, izolarea, conflictele cu colegii sau dificultățile emoționale.

Intervenția timpurie, bazată pe observație, comunicare și colaborare, poate preveni agravarea acestor situații.

Acest ghid promovează o abordare centrată pe elev, în care profesorul devine facilitator al învățării, mentor și partener în dezvoltarea copilului.

CAPITOLUL 1

PROFESORUL – FACTOR ESENȚIAL ÎN PREVENIREA ABANDONULUI ȘCOLAR

Motto:

„Un profesor poate preda o lecție într-o oră, dar poate schimba o viață prin modul în care îl face pe elev să se simtă.”

Introducere

Profesorul petrece sute de ore anual alături de elevi. În acest timp, observă progresul, dificultățile, relațiile dintre colegi și schimbările de comportament. De aceea, rolul său în prevenirea abandonului școlar este esențial.

Prevenirea nu începe atunci când elevul lipsește săptămâni întregi de la școală. Ea începe în momentul în care profesorul observă primele semnale și acționează cu empatie, profesionalism și perseverență.

Un profesor care salută elevii pe nume, îi ascultă, îi încurajează și le oferă șansa de a reuși contribuie la construirea unui climat educațional sigur și motivant.

PROFESORUL – FACTOR ESENȚIAL ÎN PREVENIREA ABANDONULUI ȘCOLAR

Motto:

„Fiecare elev are nevoie de cel puțin un adult care să creadă în el înainte ca el să înceapă să creadă în sine.”

Obiectivele capitolului

La finalul acestui capitol, cadrele didactice vor putea:

- să înțeleagă rolul profesorului în prevenirea abandonului școlar;
- să recunoască impactul relației profesor–elev asupra motivației pentru învățare;
- să identifice comportamentele care sprijină participarea școlară;
- să reflecteze asupra propriilor practici didactice;
- să elaboreze un plan personal de îmbunătățire a relației cu elevii.

1.1 Profesorul – mai mult decât un furnizor de informații

În educația contemporană, profesorul nu mai este doar persoana care transmite cunoștințe. El este facilitator al învățării, mentor, model de comportament și adult de referință pentru elevi.

Numeroase cercetări arată că relația pozitivă dintre profesor și elev influențează:

- motivația pentru învățare;

- participarea la activitățile școlare;
- încrederea în sine;
- sentimentul de apartenență la școală;
- rezultatele școlare;
- reducerea absenteismului;
- prevenirea abandonului școlar.

Pentru unii copii, profesorul poate deveni primul adult care le oferă încredere, stabilitate și încurajare într-un moment dificil.

➤ **Reflecție!**

Gândiți-vă la un profesor care v-a influențat pozitiv în perioada școlii.

- Ce făcea diferit?
- Cum comunica?
- Cum reacționa atunci când greșeați?
- Cum vă făcea să vă simțiți?

Scrieți câteva idei:

1.2 Cum influențează profesorul decizia elevului de a rămâne la școală?

Elevii aleg să vină cu plăcere la școală atunci când se simt:

- respectați;
- ascultați;
- înțeleși;
- apreciați;
- implicați;
- valorizați.

Profesorul poate contribui la aceste experiențe prin gesturi aparent simple:

- salută fiecare elev;
- zâmbește;
- folosește numele elevului;
- observă progresul, nu doar greșelile;
- oferă feedback constructiv;
- încurajează întrebările;

- creează oportunități de succes pentru fiecare elev.

Aceste comportamente dezvoltă sentimentul de siguranță și apartenență.

„Vocea specialistului”: atunci când elevii simt că sunt acceptați și apreciați de profesori și colegi, cresc motivația, participarea și perseverența în învățare. *„Sentimentul de apartenență la școală este unul dintre cei mai importanți factori de protecție împotriva abandonului școlar.”*

1.3 Caracteristicile profesorului care inspiră

Bifați caracteristicile pe care considerați că le manifestați frecvent.

- ☐ Este calm.
- ☐ Ascultă elevii.
- ☐ Încurajează întrebările.
- ☐ Oferă feedback pozitiv.
- ☐ Respectă diferențele dintre elevi.
- ☐ Creează un climat sigur.
- ☐ Este consecvent.
- ☐ Este empatic.
- ☐ Comunică eficient cu părinții.
- ☐ Colaborează cu colegii.
- ☐ Observă schimbările de comportament.
- ☐ Încurajează progresul.

Exercițiu

Alegeți două caracteristici pe care doriți să le dezvoltați în următoarele trei luni.

1. _____
2. _____

Ce veți face concret pentru a le dezvolta?

1.4 Comportamente care cresc riscul de demotivare

Uneori, fără intenție, profesorii pot adopta practici care afectează motivația elevilor.

Exemple:

- ironizarea greșelilor;
- comparațiile între elevi;

- etichetarea („leneș”, „slab”, „problematic”);
- accentul exclusiv pe note;
- ignorarea progresului;
- lipsa oportunităților de participare;
- comunicarea predominant negativă.

Aceste comportamente pot determina retragerea elevului, reducerea implicării și apariția absenteismului.

❖ Studiu de caz

Andrei.... un *ELEV*

Andrei, elev în clasa a VII-a, începe să întârzie frecvent la ore și evită să răspundă la întrebări. Profesorii observă că este retras și nu își mai face temele.

În loc să îl certe în fața clasei, diriginta îl invită la o discuție individuală. Află că părinții trec printr-un divorț conflictual și că băiatul are dificultăți în gestionarea emoțiilor. Împreună cu familia și consilierul școlar se stabilește un plan de sprijin. Profesorii oferă feedback pozitiv pentru fiecare progres, iar Andrei începe treptat să participe din nou la activități.

Întrebări pentru reflecție

1. Ce semnale de risc au fost observate?

2. Ce intervenții au fost eficiente?

3. Ce alte măsuri ar fi putut fi aplicate?

Activitate practică

Harta relațiilor din clasă

Scop: Identificarea elevilor izolați sau vulnerabili.

Instrucțiuni

Desenați schema clasei.

Marcați:

- elevii foarte implicați;
- elevii retrași;
- liderii pozitivi;
- liderii negativi;
- elevii care par izolați;

- elevii aflați frecvent în conflict.

Reflecție

- Cine are nevoie de mai mult sprijin?
- Cum îl puteți integra mai bine în colectiv?
- Cine îl poate sprijini dintre colegi?

Fișa de lucru 1

Autoevaluarea relației profesor–elev

Apreciați fiecare afirmație pe o scară de la 1 (niciodată) la 5 (întotdeauna).

Afirmație	1	2	3	4	5
Îmi salut elevii la începutul orei.	☐	☐	☐	☐	☐
Îi ascult fără să îi întrerup.	☐	☐	☐	☐	☐
Observ progresul fiecărui elev.	☐	☐	☐	☐	☐
Ofer feedback constructiv.	☐	☐	☐	☐	☐
Evit comparațiile între elevi.	☐	☐	☐	☐	☐
Încurajez colaborarea.	☐	☐	☐	☐	☐
Creez oportunități de succes pentru toți elevii.	☐	☐	☐	☐	☐

Interpretare

- **30–35 puncte:** Relația profesor–elev este un punct forte al practicii dumneavoastră.
- **20–29 puncte:** Există o bază solidă, dar pot fi îmbunătățite anumite aspecte.
- **Sub 20 de puncte:** Este recomandată analiza propriilor practici și identificarea unor strategii de dezvoltare profesională.

Listă de verificare a intervenției: Ce pot face chiar de mâine?

- ☐ Îmi salut fiecare elev pe nume.
- ☐ Observ un progres la fiecare elev.
- ☐ Ofer cel puțin trei feedbackuri pozitive pe parcursul zilei.
- ☐ Încurajez întrebările și exprimarea opiniilor.
- ☐ Îi ascult pe elevi fără să îi întrerup.
- ☐ Evit etichetele și comparațiile.
- ☐ Creez un moment de reflecție la finalul orei.

Provocarea profesorului – 7 zile

În următoarea săptămână:

- alegeți un elev retras și inițiați zilnic o conversație scurtă cu el;
- oferiți fiecărui elev cel puțin o apreciere autentică;
- notați zilnic un comportament pozitiv observat în clasă;
- încheiați fiecare oră cu o întrebare de reflecție („Ce ai învățat astăzi?” sau „De ce ești mândru astăzi?”).

La sfârșitul săptămânii, consemnați ce schimbări ați observat și ce practici doriți să păstrați.

CAPITOLUL 2

ÎNȚELEGEREA FENOMENULUI ABANDONULUI ȘCOLAR

Motto:

„Abandonul școlar nu apare peste noapte. El este, de cele mai multe ori, rezultatul unor dificultăți acumulate, neobservate sau insuficient abordate.”

Obiectivele capitolului

La finalul acestui capitol, cadrele didactice vor putea:

- să definească abandonul școlar și părăsirea timpurie a școlii;
- să distingă între factorii de risc și factorii de protecție;
- să recunoască semnalele timpurii ale riscului de abandon;
- să înțeleagă impactul abandonului asupra elevului, familiei și comunității;
- să identifice modalități de prevenire prin intervenții educaționale timpurii.

2.1 Ce este abandonul școlar?

Abandonul școlar reprezintă întreruperea parcursului educațional înainte de finalizarea unui nivel de învățământ sau înainte de dobândirea unei calificări. Fenomenul nu trebuie privit ca o alegere izolată a elevului, ci ca rezultatul interacțiunii dintre factori individuali, familiali, școlari și sociali.

În multe situații, abandonul este precedat de:

- absențe repetate;
- rezultate școlare în scădere;
- diminuarea interesului pentru activitățile școlare;
- conflicte frecvente;
- retragere socială;
- dificultăți emoționale.

Profesorul are un rol esențial în observarea acestor semnale și în inițierea unui proces de sprijin.

„Știați că?”

Studiile internaționale arată că elevii care dezvoltă un sentiment puternic de apartenență la școală au o probabilitate semnificativ mai mică de a abandona studiile. Relațiile pozitive cu profesorii și colegii contribuie direct la acest sentiment.

2.2 Factorii care favorizează abandonul școlar

Abandonul școlar are cauze multiple. Rareori este determinat de un singur eveniment. Factorii care favorizează abandonul școlar sunt:

➤ **Factori individuali**

- rezultate școlare slabe;
- dificultăți de învățare;
- probleme de sănătate;
- stimă de sine scăzută;
- lipsa motivației;
- anxietate sau depresie;
- comportamente de risc.

➤ **Factori familiali**

- dificultăți financiare;
- conflicte familiale;
- lipsa sprijinului educațional;
- nivel redus de școlarizare al părinților;
- migrația părinților;
- responsabilități excesive în gospodărie.

➤ **Factori școlari**

- climat educațional negativ;
- relații conflictuale cu profesorii;
- bullying;
- metode didactice neadaptate;
- lipsa feedbackului constructiv;
- așteptări scăzute față de elev.

➤ **Factori sociali și comunitari**

- sărăcie;
- izolare geografică;
- acces redus la servicii educaționale;
- influența grupurilor de risc;
- discriminare;
- lipsa activităților extracurriculare.

❖ **Activitate de reflecție**

Analiza clasei

Gândiți-vă la elevii din clasa dumneavoastră.

Bifați factorii pe care i-ați observat.

☐ absențe frecvente

- ☐ rezultate școlare în scădere
- ☐ lipsa motivației
- ☐ izolare socială
- ☐ conflicte cu colegii
- ☐ dificultăți familiale
- ☐ comportament agresiv
- ☐ dificultăți emoționale
- ☐ probleme financiare
- ☐ alte situații

2.3 Factorii de protecție

La fel de importanți ca factorii de risc sunt factorii care îi ajută pe elevi să depășească dificultățile.

La nivel individual

- încrederea în sine;
- perseverența;
- reziliența;
- autoreglarea emoțională;
- obiective personale clare.

La nivelul familiei

- comunicare deschisă;
- sprijin emoțional;
- implicarea în viața școlară;
- reguli și rutine stabile.

La nivelul școlii

- relații pozitive cu profesorii;
- climat sigur și incluziv;
- activități extracurriculare;
- consiliere școlară;
- oportunități de participare.

La nivelul comunității

- servicii sociale;
- organizații neguvernamentale;
- programe after-school;

- activități culturale și sportive;
- parteneriate locale.

Exercițiu practic

Arborele factorilor

Desenați un copac.

Rădăcinile – factorii de risc identificați la un elev.

Trunchiul – dificultățile actuale.

Ramurile – resursele existente.

Frunzele – soluțiile și persoanele care pot oferi sprijin.

Acest exercițiu poate fi utilizat în cadrul echipei multidisciplinare pentru analizarea unui caz.

2.4 Consecințele abandonului școlar

Pentru elev

- oportunități limitate de angajare;
- venituri reduse;
- risc crescut de excluziune socială;
- dificultăți în integrarea profesională;
- vulnerabilitate crescută la comportamente de risc.

Pentru familie

- perpetuarea ciclului sărăciei;
- tensiuni familiale;
- sentiment de neputință;
- scăderea încrederii în instituțiile educaționale.

Pentru comunitate

- deficit de forță de muncă calificată;
- costuri sociale crescute;
- participare civică redusă;
- dezvoltare economică încetinită.

Studiu de caz

Maria.... o ELEVĂ ÎN CLASA a VIII a

Maria, elevă în clasa a VIII-a, începe să lipsească de la școală o zi pe săptămână. Rezultatele scad, iar profesorii observă că este obosită și retrasă.

În urma unei discuții, diriginta află că Maria are grijă zilnic de frații mai mici deoarece mama lucrează în schimburi, iar tatăl este plecat în străinătate.

Întrebări pentru analiză

1. Ce factori de risc identificați?

2. Ce factori de protecție există?

3. Ce intervenții pot fi realizate de profesor?

4. Cine ar trebui implicat?

☐ dirigintele

☐ consilierul școlar

☐ conducerea școlii

☐ familia

☐ serviciile sociale

☐ alți specialiști

Fișa de lucru

Identificarea factorilor de risc

Alegeți un elev (fără a nota numele) și completați fișa.

Domeniu

Observații

Participare la ore

Frecvență

Rezultate școlare

Relații cu colegii

Relația cu profesorii

Comportament

Stare emoțională

Situație familială (dacă este cunoscută)

Concluzii

Acțiuni propuse

Semaforul riscului

Utilizați acest instrument pentru o evaluare rapidă.

Verde

- frecvență bună;
- participare activă;
- rezultate stabile;
- relații pozitive.

Acțiune: monitorizare obișnuită.

Galben

- absențe ocazionale;
- motivație fluctuantă;
- rezultate în scădere;
- dificultăți de integrare.

Acțiune: discuție individuală, contact cu familia, monitorizare atentă.

Roșu

- absentism repetat;
- risc de abandon;
- izolare;
- probleme emoționale sau familiale severe;
- refuzul participării la activități.

Acțiune: intervenție imediată, implicarea echipei multidisciplinare și elaborarea unui plan de sprijin.

Listă de verificare – Semnale de alarmă

În ultima lună, elevul:

- ☐ a lipsit frecvent;
- ☐ a avut rezultate în scădere;
- ☐ a devenit retras;
- ☐ evită contactul cu profesorii;
- ☐ pare obosit sau demotivat;
- ☐ nu mai participă la activități;
- ☐ are conflicte repetate;
- ☐ își exprimă lipsa speranței sau a interesului pentru școală.

!!! Dacă sunt bifate trei sau mai multe elemente, este recomandată inițierea unei discuții individuale și implicarea echipei de sprijin a școlii.

Provocarea profesorului – 5 zile

În următoarele cinci zile:

- identificați un elev care pare mai puțin implicat;
- observați zilnic un comportament pozitiv al acestuia;
- inițiați o conversație individuală de 5–10 minute;
- contactați familia, dacă este necesar, într-o manieră colaborativă;
- notați schimbările observate.

Idei-cheie de reținut

- Abandonul școlar este un proces, nu un eveniment.
- Factorii de risc se acumulează în timp și trebuie identificați cât mai devreme.
- Profesorii au un rol central în observarea și raportarea semnalelor de alarmă.
- Relațiile pozitive și climatul incluziv reprezintă factori puternici de protecție.
- Intervențiile timpurii și colaborarea cu familia și specialiștii cresc șansele de menținere a elevului în sistemul educațional.

CAPITOLUL 3

IDENTIFICAREA TIMPURIE A ELEVILOR AFLAȚI ÎN RISC DE ABANDON ȘCOLAR

Motto:

„Cel mai eficient mod de a combate abandonul școlar este să îl prevenim înainte ca elevul să renunțe la școală.”

Obiectivele capitolului

La finalul acestui capitol, cadrele didactice vor putea:

- să identifice din timp elevii aflați în risc;
- să utilizeze instrumente simple de observație;
- să diferențieze dificultățile temporare de semnalele de risc;
- să stabilească momentul în care este necesară intervenția;
- să colaboreze eficient cu familia și echipa multidisciplinară.

3.1 De ce este importantă identificarea timpurie?

Majoritatea elevilor nu abandonează școala brusc. Înainte de această decizie apar modificări vizibile în comportament, participare și rezultate școlare.

Profesorul este persoana care observă cel mai des aceste schimbări deoarece interacționează zilnic cu elevii. O intervenție realizată la timp poate preveni agravarea situației și poate contribui la reintegrarea elevului în activitatea școlară.

Identificarea timpurie presupune:

- observare sistematică;
- comunicare deschisă;
- colaborare cu familia;
- implicarea consilierului școlar și a altor specialiști atunci când este necesar.

Caseta „Vocea specialistului”

Un singur indicator nu înseamnă automat risc de abandon.

Riscul apare atunci când mai mulți factori se cumulează și persistă în timp. De aceea, este importantă monitorizarea continuă și analiza contextului fiecărui elev.

3.2 Semnale timpurii de avertizare

A. Participarea școlară

Profesorul poate observa:

- întârzieri repetate;
- absențe frecvente;
- plecări înainte de terminarea programului;

- lipsa materialelor școlare;
- evitarea anumitor ore.

B. Rezultatele școlare

Semnale de alarmă:

- scăderea bruscă a performanțelor;
- teme neefectuate;
- lipsa implicării;
- dificultăți crescute de concentrare;
- refuzul de a răspunde.

C. Comportamentul

Pot apărea:

- izolare;
- iritabilitate;
- agresivitate;
- lipsa interesului;
- conflicte repetate;
- retragere din activitățile de grup.

D. Aspectul emoțional

Profesorul poate observa:

- tristețe frecventă;
- anxietate;
- plâns;
- lipsa energiei;
- schimbări bruște de dispoziție;
- lipsa încrederii în sine.

E. Relațiile sociale

Semnale posibile:

- evitarea colegilor;
- lipsa prietenilor;
- excludere;
- bullying;
- conflicte repetate.

Activitate

Exercițiul „Observ fără să etichetez”

Citiți exemplele de mai jos.

Situația 1

Un elev nu își face temele timp de două săptămâni.

Etichetă greșită:

„Este leneș.”

Observație profesională:

„În ultimele două săptămâni nu și-a realizat temele. Este necesar să discut cu el pentru a înțelege cauza.”

Situația 2

Un elev doarme în timpul orei.

Etichetă:

„Nu îl interesează școala.”

Observație:

„Pare foarte obosit în ultimele zile. Voi încerca să aflu dacă există o dificultate.”

Reflecție

Cum vă poate ajuta schimbarea perspectivei în relația cu elevii?

3.3 Factori cumulativi

Rareori abandonul este determinat de o singură problemă.

Exemplu:

- rezultate slabe;
- divorțul părinților;
- bullying;
- lipsa prietenilor;
- absenteism.

Împreună, aceste dificultăți cresc considerabil riscul.

Studiu de caz

Cazul lui Vlad

Vlad este elev în clasa a VI-a.

Profesorii observă că:

- întârzie aproape zilnic;
- nu mai participă la ore;
- stă singur în pauze;
- evită contactul vizual;
- rezultatele au scăzut.

Dirigintele află că părinții au rămas fără loc de muncă și familia trece printr-o perioadă dificilă.

Analiza cazului

Ce factori de risc observați?

- ☐ dificultăți financiare
- ☐ absenteism
- ☐ izolare
- ☐ rezultate slabe
- ☐ dificultăți emoționale
- ☐ lipsa motivației

Ce resurse pot fi mobilizate?

- ☐ familia
- ☐ profesorii
- ☐ consilierul școlar
- ☐ conducerea școlii
- ☐ serviciile sociale
- ☐ ONG-uri

Ce intervenții ar trebui începute imediat?

Fișa de observație a profesorului
Monitorizarea elevului

Numele elevului

Clasa

Perioada

Frecvență

☐ foarte bună

☐ bună

☐ fluctuantă

☐ redusă

Participare

☐ foarte activ

☐ activ

☐ participă rar

☐ deloc

Relația cu colegii

☐ foarte bună

☐ bună

☐ izolată

☐ conflictuală

Relația cu profesorii

☐ foarte bună

☐ bună

☐ rezervată

☐ dificilă

Starea emoțională observată

☐ calm

☐ anxios

☐ trist

☐ iritabil

☐ retras

☐ schimbări frecvente

Observații

Instrument practic

Scala riscului

Acordați câte un punct pentru fiecare situație observată.

☐ peste 10 absențe într-o lună

☐ rezultate în scădere

☐ lipsa temelor

☐ izolare

☐ conflicte

☐ bullying

☐ dificultăți familiale

☐ probleme financiare

☐ anxietate

☐ lipsa motivației

Interpretare

0–2 puncte

Risc redus.

Monitorizare obișnuită.

3–5 puncte

Risc moderat.

Discuție individuală și contact cu familia.

6–10 puncte

Risc ridicat.

Plan individualizat de intervenție.

Activitate pentru consiliul clasei

Harta riscului la nivelul clasei

Profesorii completează anonim o listă cu factorii observați la elevi.

Se centralizează rezultatele și se stabilește:

- câți elevi necesită monitorizare;
- câți necesită intervenție imediată;
- cine va coordona fiecare caz;
- când se realizează reevaluarea.

Fișa de lucru

Analiza unui elev

Descrieți o situație concretă.

Ce observ?

Ce presupun?

Ce dovezi am?

Ce nu știu încă?

Cu cine trebuie să discut?

Care este primul pas?

Joc de rol

Discuția dificilă

În perechi.

Un profesor joacă rolul cadrului didactic.

Celălalt este elevul.

Situația:

Elevul lipsește frecvent.

Profesorul trebuie să evite:

- critica;
- amenințările;
- comparațiile.

Profesorul trebuie să folosească:

- întrebări deschise;
- ascultare activă;
- empatie;
- orientarea spre soluții.

Autoevaluare

Bifați afirmațiile adevărate.

- ☐ Observ schimbările de comportament.
- ☐ Notez observațiile importante.
- ☐ Colaborez cu dirigintele.
- ☐ Discut individual cu elevii.
- ☐ Colaborez cu familia.
- ☐ Solicit sprijinul consilierului.
- ☐ Cunosc procedura școlii privind elevii aflați în risc.

Plan personal

În următoarea lună voi:

- ☐ observa sistematic elevii.
- ☐ actualiza fișele de monitorizare.
- ☐ discuta individual cu minimum trei elevi.
- ☐ contacta familiile atunci când este necesar.
- ☐ participa la întâlniri interdisciplinare.

Idei-cheie

- ✓ Identificarea timpurie este cea mai eficientă strategie de prevenire.
- ✓ Profesorul trebuie să observe comportamente, nu să pună etichete.
- ✓ Intervenția este cu atât mai eficientă cu cât este realizată mai devreme.
- ✓ Colaborarea cu familia și consilierul școlar este esențială.
- ✓ Fiecare elev trebuie analizat individual, în contextul propriei sale situații.

CAPITOLUL 4

CONSTRUIREA UNEI RELAȚII EDUCAȚIONALE BAZATE PE ÎNCREDERE

Motto:

„Elevii uită uneori ceea ce le-ai predat, dar își amintesc întotdeauna cum i-ai făcut să se simtă.”

Obiectivele capitolului

La finalul acestui capitol, cadrele didactice vor putea:

- să înțeleagă importanța relației profesor–elev;
- să utilizeze tehnici de construire a încrederii;
- să aplice comunicarea empatică în activitatea didactică;
- să creeze un climat emoțional sigur în clasă;
- să gestioneze situațiile dificile fără deteriorarea relației educaționale.

4.1 De ce contează relația profesor–elev?

Numeroase cercetări în domeniul educației și psihologiei dezvoltării evidențiază faptul că elevii învață mai bine atunci când se simt în siguranță, respectați și apreciați.

O relație pozitivă cu profesorul contribuie la:

- creșterea motivației pentru învățare;
- participarea activă la ore;
- reducerea anxietății școlare;
- dezvoltarea stimei de sine;
- creșterea încrederii în propriile capacități;
- diminuarea absenteismului;
- prevenirea abandonului școlar.

Pentru unii copii, profesorul poate fi primul adult din afara familiei care le oferă stabilitate și încredere.

„Vocea specialistului”- un elev care se simte valorizat este mai dispus să încerce, să greșească și să învețe. Relația pozitivă nu elimină exigența, ci creează cadrul în care aceasta este acceptată și înțeleasă.

4.2 Elementele unei relații educaționale sănătoase

O relație bazată pe încredere se construiește în timp, prin consecvență și autenticitate.

Respect reciproc

Profesorul:

- folosește un limbaj respectuos;
- evită etichetările;

- tratează fiecare elev cu demnitate.

Elevul:

- respectă regulile clasei;
- comunică politicos;
- își asumă responsabilitatea pentru propriul comportament.

Predictibilitate

Elevii au nevoie să știe la ce să se aștepte.

Profesorul:

- aplică regulile consecvent;
- explică deciziile;
- menține un cadru stabil.

Disponibilitate

Profesorul:

- răspunde întrebărilor;
- acordă timp elevilor;
- observă schimbările de comportament.

Încredere

Profesorul transmite mesaje precum:

- „Știu că poți reuși.”
- „Greșelile fac parte din procesul de învățare.”
- „Sunt aici să te ajut.”

Activitate de reflecție

Amintiți-vă un elev cu care relația s-a îmbunătățit în timp.

Ce ați făcut diferit?

Ce efecte ați observat?

4.3 Ascultarea activă

Ascultarea activă înseamnă mai mult decât a auzi.

Ea presupune:

- contact vizual adecvat;
- atenție deplină;
- întrebări deschise;
- reformularea mesajului;
- validarea emoțiilor.

Exemple

Elev:

„Nu mai pot.”

Profesor:

„Observ că îți este foarte greu. Povestește-mi ce s-a întâmplat.”

Elev:

„Nu mă pricep la matematică.”

Profesor:

„Îți este dificil acum, dar putem găsi împreună o modalitate prin care să progresezi.”

Exercițiu practic

Transformați mesajele.

Varianta inefficientă

„Nu mai găsi scuze!”

Varianta recomandată

„Dacă nu înveți, nu vei ajunge nicăieri.”

Varianta recomandată

„Ești neatent.”

Varianta recomandată

Posibile răspunsuri

„Observ că îți este greu să te concentrezi astăzi. Cum te pot sprijini?”

„Ce anume te împiedică să finalizezi această sarcină?”

„Hai să vedem împreună de unde putem începe.”

4.4 Puterea feedbackului

Feedbackul influențează imaginea pe care elevul și-o construiește despre propriile capacități.

Feedbackul eficient:

- ✓ descrie comportamentul;
- ✓ este specific;
- ✓ oferă soluții;
- ✓ încurajează progresul.

Exemplu

În loc de:

„Bravo!”

Mai eficient este:

„Ai argumentat foarte clar răspunsul și ai folosit exemple potrivite.”

În loc de:

„Greșit.”

Mai eficient:

„Ai rezolvat corect primul pas. Hai să analizăm împreună următoarea etapă.”

Fișa de lucru

Analiza propriului feedback

Completați timp de o săptămână.

Situație	Ce am spus? Cum a reacționat elevul? Cum aş putea reformula?

4.5 Cum construim sentimentul de apartenență?

Elevii au nevoie să simtă că fac parte din comunitatea clasei.

Profesorul poate contribui prin:

- activități de cunoaștere;
- proiecte de grup;
- roluri pentru fiecare elev;
- celebrarea progresului;
- implicarea tuturor în decizii simple.

Activitate pentru clasă

Cercul aprecierilor

Durată: 15 minute

Elevii stau în cerc.

Fiecare completează propoziția:

„Apreciez la colegul meu...”

Reguli:

- doar mesaje pozitive;

- exemple concrete;
- fără ironii.

Studiu de caz

Elena.... o elevă timidă

Elena este foarte timidă.

Nu răspunde niciodată voluntar.

Profesorul observă că desenează foarte bine.

Îi propune să realizeze afișele pentru activitățile clasei.

În următoarele luni, Elena începe să participe și verbal.

Analiza

Ce strategie a utilizat profesorul?

De ce a funcționat?

Cum poate fi aplicată și în alte situații?

Joc de rol

Profesorul și elevul demotivat

Situația:

Elevul spune:

„Nu are rost să mai încerc.”

Profesorul trebuie să:

- asculte;
- valideze emoția;
- identifice cauza;
- stabilească un obiectiv mic;
- încheie cu un mesaj de încurajare.

Fișa de autoevaluare

Bifați.

În ultimele două săptămâni...

- ☐ am încurajat fiecare elev.
- ☐ am observat un progres la fiecare elev.
- ☐ am discutat individual cu un elev retras.

- ☐ am oferit feedback descriptiv.
- ☐ am evitat comparațiile.
- ☐ am folosit întrebări deschise.
- ☐ am validat emoțiile elevilor.

Instrument practic

Cele cinci minute de conectare

La începutul săptămânii:

întrebați elevii:

- Cum vă simțiți astăzi?
- Ce vă bucură?
- Ce vă îngrijorează?
- Cu ce aveți nevoie de ajutor?

Aceste cinci minute pot oferi informații valoroase despre starea clasei și pot preveni apariția unor dificultăți.

Lista de verificare:

Profesorul care construiește relații

- ☐ salută fiecare elev.
- ☐ zâmbește.
- ☐ folosește numele elevilor.
- ☐ ascultă fără să întrerupă.
- ☐ oferă feedback pozitiv.
- ☐ respectă diferențele.
- ☐ observă progresul.
- ☐ încurajează colaborarea.
- ☐ gestionează calm conflictele.
- ☐ transmite încredere.

Plan personal de dezvoltare

În următoarea lună îmi propun să:

- ☐ discut individual cu fiecare elev cel puțin o dată.
- ☐ folosesc mai des feedback descriptiv.
- ☐ creez activități care implică toți elevii.
- ☐ reduc timpul dedicat criticii și cresc timpul dedicat încurajării.

□ notez zilnic un comportament pozitiv observat în clasă.

Idei-cheie

- ✓ Relația profesor–elev este unul dintre cei mai importanți factori de protecție împotriva abandonului școlar.
- ✓ Încrederea se construiește prin consecvență, respect și comunicare autentică.
- ✓ Feedbackul orientat spre progres stimulează motivația și învățarea.
- ✓ Ascultarea activă și validarea emoțiilor contribuie la dezvoltarea unei relații educaționale sănătoase.
- ✓ Fiecare profesor poate deveni un adult de referință în viața unui elev.

CAPITOLUL 5

COMUNICAREA EFICIENTĂ CU ELEVII ȘI FAMILIILE ACESTORA

Motto:

„Comunicarea autentică construiește punți, iar lipsa ei ridică bariere.”

Obiectivele capitolului

La finalul acestui capitol, cadrele didactice vor putea:

- să utilizeze tehnici de comunicare eficientă cu elevii;
- să adapteze mesaje în funcție de vârsta și nevoile elevilor;
- să gestioneze conversațiile dificile;
- să construiască parteneriate reale cu familiile;
- să prevină conflictele generate de comunicarea ineficientă.

5.1 Comunicarea – fundamentul relației educaționale

Comunicarea este mai mult decât transmiterea unei informații. Ea reprezintă procesul prin care profesorul și elevul construiesc încredere, clarifică așteptări și găsesc împreună soluții.

În contextul prevenirii abandonului școlar, comunicarea eficientă contribuie la:

- identificarea timpurie a dificultăților;
- creșterea motivației pentru învățare;
- consolidarea relației profesor–elev;
- implicarea familiei în educație;
- reducerea conflictelor.

Un profesor care comunică deschis și respectuos transmite elevului mesajul că este important și că merită să fie ascultat.

„Vocea specialistului”: Comunicarea eficientă presupune trei componente:

- **ascultare activă;**
- **claritate în exprimare;**
- **respect reciproc.**

Elevii și părinții apreciază sinceritatea, consecvența și disponibilitatea profesorului de a căuta soluții împreună.

5.2 Bariere în comunicare

Uneori, mesajul profesorului nu este recepționat așa cum a fost intenționat.

Cele mai frecvente bariere sunt:

- etichetarea („Ești leneș.”);
- generalizările („Tu niciodată nu înveți.”);

- comparațiile („Uite colegul tău...”);
- amenințările;
- ironia;
- ridiculizarea;
- întreruperea interlocutorului;
- presupunerile fără verificare.

Aceste comportamente pot afecta încrederea și motivația elevului.

Exercițiu

Identificați barierele de comunicare în exemplele de mai jos și propuneți o reformulare.

Exemplul 1

„Dacă mai lipsești, nu vei ajunge nicăieri.”

Reformulare:

Exemplul 2

„Fratele tău era mult mai silitor.”

Reformulare:

Exemplul 3

„Nu mă interesează motivele tale.”

Reformulare:

5.3 Comunicarea empatică

Comunicarea empatică înseamnă să înțelegem perspectiva celuilalt fără a renunța la rolul nostru educativ.

Elemente-cheie:

- ascultarea fără întreruperi;
- întrebări deschise;
- validarea emoțiilor;
- exprimarea clară a așteptărilor;
- orientarea spre soluții.

Exemple

În loc de:

„Nu ai fost atent.”

Putem spune:

„Observ că astăzi ți-a fost greu să urmărești explicațiile. Ce crezi că te-a împiedicat?”

În loc de:

„Nu ai nicio scuză.”

Putem spune:

„Ajută-mă să înțeleg ce s-a întâmplat.”

Activitate practică**Ascultarea în perechi**

Durata: 20 de minute

Participanții lucrează în perechi.

- Persoana A vorbește timp de 3 minute despre o provocare întâlnită la clasă.
- Persoana B ascultă fără să întrerupă și notează ideile principale.
- La final, persoana B reformulează ceea ce a auzit și întreabă: „Am înțeles corect?”

Se schimbă rolurile.

Reflecție:

- Cum v-ați simțit când ați fost ascultat fără a fi întrerupt?
- Ce a fost dificil în rolul de ascultător?

5.4 Comunicarea cu familia

Colaborarea cu familia este esențială pentru prevenirea abandonului școlar. Profesorii și părinții urmăresc același obiectiv: dezvoltarea și succesul copilului.

Principii

- contact regulat, nu doar când apar probleme;
- respect reciproc;
- confidențialitate;
- orientare spre soluții;
- implicarea părintelui în luarea deciziilor.

Recomandări pentru întâlnirile cu părinții

Înainte de întâlnire:

- pregătiți informațiile relevante;
- identificați atât punctele forte, cât și dificultățile elevului;
- stabiliți obiectivul discuției.

În timpul întâlnirii:

- începeți cu aspectele pozitive;

- prezentați faptele, nu etichetele;
- ascultați perspectiva părintelui;
- formulați împreună un plan de acțiune.

După întâlnire:

- consemnați concluziile;
- monitorizați progresul;
- reveniți cu feedback.

Studiu de caz

Discuția cu părintele lui Mihai

Mihai, elev în clasa a VII-a, acumulează absențe și nu își mai face temele. Mama este invitată la școală și afirmă că profesorii îl critică permanent. Profesorul diriginte începe întâlnirea prezentând calitățile lui Mihai: este politicos, curios și îi place să lucreze în echipă. Apoi descrie concret dificultățile observate și întreabă familia ce schimbări au apărut acasă. Mama explică faptul că bunicul elevului este grav bolnav, iar Mihai petrece mult timp ajutând familia. Împreună stabilesc un plan: recuperarea treptată a materiei, sprijin suplimentar la disciplinele dificile și întâlniri de monitorizare o dată la două săptămâni.

Întrebări pentru reflecție

1. Ce a făcut bine profesorul?
2. Cum a contribuit ascultarea activă la succesul întâlnirii?
3. Ce alte resurse ar putea fi implicate?

Fișa de lucru

Pregătirea unei discuții cu părinții

Numele elevului: _____

Aspecte pozitive

Dificultăți observate

Exemple concrete

Întrebări pe care doresc să le adresez

Soluții propuse

Responsabilități asumate

Profesor:

Părinte:

Elev:

Data reevaluării

Joc de rol

Întâlnirea profesor-părinte

Scop: Exersarea unei conversații constructive.

Situație

Un părinte este nemulțumit de rezultatele copilului și consideră că profesorii sunt prea exigenți.

Rolul profesorului:

- ascultă fără să întrerupă;
- validează preocuparea părintelui;
- prezintă exemple concrete;
- evită justificările defensive;
- propune soluții și stabilește pași comuni.

La final, participanții discută:

- Ce a funcționat?
- Ce ar putea fi îmbunătățit?
- Cum s-a simțit fiecare în rolul său?

Fișa de autoevaluare

Evaluați cât de des utilizați următoarele comportamente:

Afirmație	Niciodată	Rareori	Uneori	Frecvent	Întotdeauna
Ascult fără să întrerup.	☐	☐	☐	☐	☐
Folosesc întrebări deschise.	☐	☐	☐	☐	☐
Încep discuțiile cu aspecte pozitive.	☐	☐	☐	☐	☐
Evit etichetele și comparațiile.	☐	☐	☐	☐	☐

Afirmație**Niciodată Rareori Uneori Frecvent Întotdeauna**

Colaborez cu familia pentru găsirea soluțiilor. ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

Greșeli frecvente și cum le evităm

Greșeală	Alternativă recomandată
Chemăm părintele doar când apar probleme.	Menținem un contact periodic și pentru a comunica progresele elevului.
Vorbim doar despre rezultate școlare.	Discutăm și despre comportament, interese, relații și puncte forte.
Oferim soluții fără a asculta familia.	Întrebăm mai întâi cum vede părintele situația și ce sprijin poate oferi.
Folosim un limbaj tehnic sau acuzator.	Utilizăm un limbaj clar, respectuos și orientat spre colaborare.
Încheiem întâlnirea fără un plan concret.	Stabilim responsabilități, termene și o dată pentru reevaluare.

Întrebări de reflecție

- Cât de des comunic cu părinții și atunci când elevul are progrese?
- Ce tip de feedback ofer cel mai frecvent?
- În ce situații îmi este cel mai dificil să păstrez o comunicare calmă și orientată spre soluții?

Listă de verificare: – Comunicarea eficientă

- ☐ Încep conversațiile cu aspecte pozitive.
- ☐ Ascult activ și fără întreruperi.
- ☐ Folosesc exemple concrete.
- ☐ Evit etichetele și comparațiile.
- ☐ Încurajez colaborarea.
- ☐ Stabilesc împreună cu familia obiective clare.
- ☐ Revin pentru monitorizarea progresului.

Idei-cheie

- Comunicarea eficientă este baza parteneriatului profesor–elev–familie.
- Ascultarea activă și empatia reduc conflictele și cresc încrederea.
- Întâlnirile cu părinții trebuie să fie orientate spre soluții și colaborare.

- Un feedback echilibrat, care evidențiază atât punctele forte, cât și dificultățile, stimulează implicarea și motivația.

CAPITOLUL 6

MANAGEMENTUL CLASEI ȘI CREAREA UNUI CLIMAT POZITIV DE ÎNVĂȚARE

Motto:

„O clasă bine gestionată nu este cea în care domnește liniștea, ci cea în care fiecare elev se simte în siguranță, respectat și implicat în procesul de învățare.”

Obiectivele capitolului

La finalul acestui capitol, cadrele didactice vor putea:

- să creeze un climat educațional pozitiv și incluziv;
- să stabilească reguli clare și consecvente împreună cu elevii;
- să utilizeze strategii proactive de management al clasei;
- să prevină comportamentele disruptive;
- să gestioneze conflictele și situațiile dificile într-o manieră constructivă.

6.1 Ce înseamnă managementul clasei?

Managementul clasei reprezintă ansamblul strategiilor prin care profesorul organizează mediul de învățare astfel încât toți elevii să poată participa activ, să se simtă în siguranță și să își dezvolte competențele academice și socio-emoționale.

Un management eficient nu înseamnă control excesiv sau disciplină rigidă. El presupune echilibru între fermitate și empatie, reguli clare și relații pozitive.

Un climat pozitiv contribuie la:

- reducerea absenteismului;
- creșterea motivației pentru învățare;
- dezvoltarea responsabilității;
- diminuarea conflictelor;
- consolidarea sentimentului de apartenență la clasă.

Caseta „Vocea specialistului”

Elevii respectă mai ușor regulile atunci când înțeleg scopul acestora și când au participat la stabilirea lor. Implicarea lor în elaborarea regulilor crește responsabilitatea și asumarea comportamentelor adecvate.

6.2 Caracteristicile unei clase în care elevii se simt în siguranță

Într-un climat pozitiv:

- profesorul salută elevii și îi privește cu respect;
- regulile sunt clare și aplicate consecvent;

- greșelile sunt tratate ca oportunități de învățare;
- fiecare elev are posibilitatea de a participa;
- opiniile sunt ascultate fără ridiculizare;
- diferențele sunt respectate;
- conflictele sunt rezolvate prin dialog.

Profesorul transmite permanent mesajul: „În această clasă fiecare contează.”

Activitate practică

Cum arată clasa mea?

Reflecțați asupra climatului clasei și răspundeți sincer la următoarele întrebări:

- Elevii intră cu plăcere la ore?
- Există colegi care sunt frecvent excluși?
- Cum reacționează elevii când cineva greșește?
- Cât de des folosesc aprecierea comparativ cu sancțiunea?
- Se simt elevii în siguranță să pună întrebări?

Notițe:

6.3 Stabilirea regulilor clasei

Regulile sunt mai eficiente atunci când sunt formulate pozitiv și sunt puține, clare și ușor de înțeles.

Exemplu de reguli formulate pozitiv

- Ne respectăm unii pe alții.
- Ascultăm când cineva vorbește.
- Cerem ajutor atunci când avem nevoie.
- Avem grijă de materialele clasei.
- Ne asumăm responsabilitatea pentru greșelile noastre.

Este recomandat ca regulile să fie discutate și asumate împreună cu elevii la începutul anului școlar și revizuite periodic.

Fișa de lucru

Regulile clasei

Împreună cu elevii, completați tabelul:

Regula	De ce este importantă?	Cum o aplicăm?

Regula	De ce este importantă?	Cum o aplicăm?

La final, afișați regulile într-un loc vizibil și reveniți asupra lor ori de câte ori este necesar.

6.4 Strategii proactive de management al clasei

Gestionarea eficientă a clasei începe înainte de apariția problemelor.

Exemple de strategii:

- întâmpinarea elevilor la ușa clasei;
- stabilirea unei rutine de început și de final al orei;
- utilizarea semnalelor nonverbale pentru captarea atenției;
- alternarea activităților individuale cu cele de grup;
- oferirea de feedback imediat;
- adaptarea sarcinilor la nivelul elevilor;
- încurajarea participării tuturor.

Instrument practic

Rutina de început a orei (5 minute)

1. Salutul și contactul vizual.
2. Verificarea stării de bine („Cum vă simțiți astăzi?”).
3. Reamintirea obiectivului lecției.
4. Activitate scurtă de activare (întrebare, exercițiu, provocare).
5. Trecerea la conținutul lecției.

Această rutină oferă predictibilitate și creează un climat de siguranță.

6.5 Gestionarea comportamentelor disruptive

Comportamentele dificile trebuie analizate în context. Ele pot reprezenta o formă de comunicare a unei nevoi nesatisfăcute.

Posibile cauze

- dificultăți de învățare;
- probleme familiale;
- nevoia de atenție;
- anxietate;
- oboseală;
- conflicte cu colegii;

- lipsa sentimentului de apartenență.

Înainte de a aplica o sancțiune, profesorul ar trebui să se întrebe:

- Ce încearcă elevul să comunice prin acest comportament?
- Ce nevoie are?
- Cum îl pot sprijini fără a afecta climatul clasei?

Studiu de caz

Cazul lui Robert

Robert întrerupe frecvent ora și vorbește fără permisiune. Colegii râd, iar profesorii îl consideră „problematic”. Dirigintele observă că băiatul încearcă permanent să atragă atenția și discută individual cu el. Află că părinții sunt plecați în străinătate, iar Robert locuiește cu bunicii. Profesorii decid să îi ofere responsabilități în clasă (coordonarea materialelor, sprijin pentru colegi în activități practice). În următoarele luni, comportamentele disruptive se reduc semnificativ.

Întrebări pentru reflecție

1. Ce nevoie comunica Robert prin comportamentul său?
2. Ce intervenții au fost eficiente?
3. Cum a contribuit schimbarea rolului său în clasă la modificarea comportamentului?

Activitate practică

Analiza unui comportament

Alegeți un comportament dificil observat recent.

Întrebare	Răspuns
Ce s-a întâmplat?	
Când apare cel mai frecvent?	
Ce s-a întâmplat înainte?	
Cum am reacționat?	
Cum a reacționat elevul?	
Ce aş putea face diferit?	

Joc de rol

Gestionarea unui conflict în clasă

Situație:

Doi elevi se ceartă în timpul unei activități de grup.

Rolul profesorului:

- oprește conflictul fără a ridica tonul;
- ascultă pe rând fiecare elev;
- clarifică faptele;
- facilitează identificarea unei soluții comune;
- stabilește modalități de prevenire a unor situații similare.

La final, participanții discută ce tehnici de comunicare au fost eficiente.

Fișa de autoevaluare

Bifați afirmațiile care vă caracterizează:

- ☐ Am reguli clare și consecvente.
- ☐ Îmi salut elevii la începutul orei.
- ☐ Ofer feedback pozitiv mai des decât sancțiuni.
- ☐ Intervin calm în situațiile conflictuale.
- ☐ Încerc să înțeleg cauza unui comportament dificil.
- ☐ Încurajez cooperarea între elevi.
- ☐ Creez oportunități de participare pentru toți elevii.

Greșeli frecvente și cum le evităm

Greșeală	Alternativă recomandată
Aplicarea regulilor diferit de la un elev la altul.	Menținerea consecvenței și explicarea criteriilor.
Corectarea elevului în fața clasei atunci când nu este necesar.	Discuție individuală, într-un cadru respectuos.
Accent exclusiv pe sancțiuni.	Echilibru între responsabilizare și încurajare.
Ignorarea comportamentelor pozitive.	Recunoașterea și aprecierea lor constantă.
Etichetarea elevilor.	Descrierea comportamentului și orientarea spre soluții.

Întrebări de reflecție

- Ce strategie de management al clasei funcționează cel mai bine pentru mine?
- Cum reacționez când un elev îmi provoacă autoritatea?
- În ce măsură elevii se simt implicați în stabilirea regulilor?

Listă de verificare – Climat pozitiv în clasă

- ☐ Salut fiecare elev.
- ☐ Reguli clare și vizibile.
- ☐ Feedback pozitiv zilnic.
- ☐ Activități care implică toți elevii.
- ☐ Rezolv conflictele prin dialog.
- ☐ Ofer responsabilități elevilor.
- ☐ Încurajez cooperarea și respectul.
- ☐ Analizez cauzele comportamentelor dificile.

Idei-cheie

- Managementul clasei înseamnă organizarea unui mediu sigur și motivant pentru învățare.
- Relațiile pozitive și regulile consecvente reduc comportamentele disruptive.
- Comportamentele dificile trebuie analizate în context și abordate educativ, nu doar sancționate.
- Climatul pozitiv al clasei reprezintă un factor important de protecție împotriva absenteismului și abandonului școlar.

CAPITOLUL 7

BULLYING și CYBERBULLYING

Motto:

„Un elev nu poate învăța eficient într-un mediu în care îi este teamă.”

Obiectivele capitolului

La finalul acestui capitol, cadrele didactice vor putea:

- să diferențieze conflictul obișnuit de bullying;
- să recunoască formele de bullying și cyberbullying;
- să identifice semnalele de alarmă la victimă, agresor și martori;
- să intervină prompt și echilibrat;
- să implementeze activități preventive pentru consolidarea unui climat școlar incluziv.

7.1 Ce este bullyingul?

Bullyingul reprezintă un comportament agresiv, intenționat și repetat, caracterizat printr-un dezechilibru de putere între agresor și victimă. Spre deosebire de un conflict ocazional, bullyingul implică repetitivitate și dificultatea victimei de a se apăra.

Bullyingul poate avea efecte profunde asupra dezvoltării emoționale, a motivației școlare și a sentimentului de siguranță. Elevii care sunt victime ale bullyingului pot ajunge să evite școala, să acumuleze absențe și, în lipsa unei intervenții, să fie expuși riscului de abandon școlar.

„Vocea specialistului”: nu orice ceartă între elevi este bullying. Pentru a vorbi despre bullying sunt necesare, de regulă, trei elemente:

- comportamentul este intenționat;
- se repetă în timp;
- există un dezechilibru de putere (fizică, socială, emoțională sau de grup).

7.2 Formele bullyingului

Bullying fizic

Include comportamente precum:

- lovirea;
- împingerea;
- îmbrâncirea;
- distrugerea bunurilor;
- blocarea accesului într-un spațiu.

Exemplu

Un elev este împins zilnic pe hol și îi sunt ascunse rechizitele.

Bullying verbal

Se manifestă prin:

- jigniri;
- porecle;
- amenințări;
- umilire;
- remarci discriminatorii.

Exemplu

Un elev este ridiculizat constant pentru accentul său sau pentru dificultățile de învățare.

Bullying relațional

Are ca scop excluderea socială.

Poate include:

- ignorarea intenționată;
- excluderea din grup;
- răspândirea de zvonuri;
- manipularea relațiilor.

Exemplu

Clasa decide să nu îl mai invite pe un coleg la activitățile comune și îi transmite că „nu face parte din grup”.

Cyberbullying

Se produce prin intermediul tehnologiei:

- mesaje jignitoare;
- fotografii distribuite fără acord;
- profiluri false;
- comentarii umilitoare;
- excluderea din grupurile online.

Particularități

- poate avea loc permanent;
- mesajele se răspândesc rapid;
- impactul emoțional poate fi amplificat de numărul mare de persoane care le văd.

Activitate de reflecție

Analizați următoarele situații și stabiliți dacă este vorba despre:

- conflict;

- bullying;
- cyberbullying.

Situația 1

Doi elevi se ceartă și își cer apoi scuze.

- ☐ Conflict
 - ☐ Bullying
 - ☐ Cyberbullying
-

Situația 2

Un elev este poreclit zilnic și exclus din activitățile de grup.

- ☐ Conflict
 - ☐ Bullying
 - ☐ Cyberbullying
-

Situația 3

Fotografia unui elev este distribuită pe un grup online fără acordul său, însoțită de comentarii jignitoare.

- ☐ Conflict
- ☐ Bullying
- ☐ Cyberbullying

7.3 Semnale de alarmă

Victima poate prezenta:

- absențe repetate;
- anxietate înainte de școală;
- retragere socială;
- rezultate școlare în scădere;
- obiecte deteriorate;
- tristețe sau iritabilitate;
- plângeri frecvente de dureri fără cauză medicală evidentă;
- evitarea anumitor colegi sau spații din școală.

Agresorul poate manifesta:

- dificultăți în respectarea regulilor;
- impulsivitate;

- nevoia de dominare;
- lipsă de empatie;
- tendința de a minimaliza consecințele faptelor;
- influență puternică asupra grupului.

Este important de reținut că și elevii care agresează pot avea nevoie de sprijin educațional și emoțional, nu doar de sancțiuni.

Martorii

Martorii joacă un rol esențial.

Ei pot:

- susține agresorul;
- rămâne pasivi;
- sprijini victima;
- solicita ajutorul unui adult.

Un climat pozitiv îi încurajează pe martori să raporteze situațiile fără teamă.

Studiu de caz

Cazul Anei

Ana, elevă în clasa a VI-a, începe să lipsească frecvent. Profesorii observă că evită recreațiile și își petrece pauzele în bibliotecă. La o discuție individuală, mărturisește că mai multe colege au creat un grup online în care distribuie fotografii cu ea și o ridiculizează. Dirigintele informează conducerea școlii și consilierul școlar, discută separat cu eleva, cu părinții și cu elevele implicate și inițiază activități de educație privind utilizarea responsabilă a tehnologiei și relațiile dintre colegi.

Întrebări pentru reflecție

1. Ce semnale de alarmă au fost observate?
2. Ce măsuri imediate trebuiau luate pentru protejarea Anei?
3. Ce activități preventive ar putea reduce riscul unor situații similare?

7.4 Cum intervine profesorul?

Pasul 1 – Oprirea comportamentului

Profesorul intervine calm și ferm, fără a umili elevii implicați.

Pasul 2 – Protejarea victimei

- oferă un spațiu sigur;
- ascultă fără a pune sub semnul întrebării experiența relatată;
- evită expunerea victimei în fața clasei.

Pasul 3 – Colectarea informațiilor

Discuțiile se poartă individual, cu toate persoanele implicate.

Pasul 4 – Informarea conducerii și a consilierului școlar

Situația este raportată conform procedurilor școlii.

Pasul 5 – Colaborarea cu familia

Famiiliile sunt informate și implicate în planul de intervenție.

Pasul 6 – Monitorizarea

Profesorul urmărește evoluția relațiilor din clasă și verifică dacă situația s-a remediat.

Fișa de raportare Incident de bullying

Data: _____

Locul: _____

Persoane implicate: _____

Descriere obiectivă a faptelor:

Măsuri luate imediat:

Persoane informate:

- ☐ Director
- ☐ Consilier școlar
- ☐ Diriginte
- ☐ Familie
- ☐ Alte persoane

Data monitorizării: _____

Activitate practică

Harta siguranței în școală

Profesorii și elevii identifică pe o schiță a școlii:

- locurile în care se simt în siguranță;
- locurile unde apar frecvent conflicte;
- spațiile care necesită supraveghere suplimentară.

Rezultatele pot fi analizate în comisia pentru prevenirea violenței și utilizate pentru îmbunătățirea măsurilor de siguranță.

Atelier pentru clasă

Empatia în acțiune

Durata: 30–40 de minute

Materiale

- cartonașe cu situații;
- coli A3;
- markere.

Desfășurare

1. Elevii lucrează în grupuri și primesc câte o situație (un coleg exclus, un mesaj jignitor online, o poreclă repetată etc.).
2. Analizează:
 - Cum se simte persoana implicată?
 - Ce pot face colegii?
 - Cum poate interveni un adult?
3. Fiecare grup prezintă soluțiile.

Obiectiv: dezvoltarea empatiei și a responsabilității colective.

Fișa de autoevaluare a profesorului

Bifați afirmațiile care vă caracterizează:

- ☐ Cunosc diferența dintre conflict și bullying.
- ☐ Intervin imediat atunci când observ comportamente agresive.
- ☐ Încurajez elevii să raporteze incidentele.
- ☐ Colaborez cu familia și consilierul școlar.
- ☐ Organizez activități de prevenire.
- ☐ Monitorizez relațiile dintre elevi.

Greșeli frecvente și cum le evităm

Greșeală	Alternativă recomandată
Considerăm bullyingul o „joacă între copii”.	Analizăm fiecare situație și intervenim prompt.
Îi obligăm pe elevi să „se împace” imediat.	Investigăm faptele și protejăm victima înainte de mediere, dacă aceasta este potrivită.
Discutăm cazul în fața clasei.	Respectăm confidențialitatea și discutăm individual cu persoanele implicate.

Greșeală

Alternativă recomandată

Ne concentrăm doar pe sancțiuni.	Combinăm măsurile disciplinare cu intervenții educative și de sprijin.
Ignorăm rolul martorilor.	Îi implicăm în construirea unui climat bazat pe respect și responsabilitate.

Întrebări de reflecție

- Cum reacționez atunci când un elev îmi spune că este victima bullyingului?
- Ce activități preventive desfășor în mod regulat cu clasa?
- Cum pot implica elevii în construirea unui climat incluziv?

Listă de verificare: – Clasa sigură

- ☐ Elevii cunosc regulile privind respectul reciproc.
- ☐ Există modalități clare de raportare a incidentelor.
- ☐ Profesorii intervin consecvent.
- ☐ Sunt organizate activități de dezvoltare a empatiei.
- ☐ Relațiile dintre elevi sunt monitorizate.
- ☐ Familiile sunt implicate în prevenire.
- ☐ Consilierul școlar este inclus în intervențiile complexe.

Idei-cheie

- Bullyingul și cyberbullyingul afectează siguranța, sănătatea emoțională și participarea școlară.
- Profesorii au responsabilitatea de a observa, interveni și colabora cu echipa școlii și familia.
- Un climat incluziv se construiește prin activități preventive, reguli clare și promovarea respectului reciproc.
- Elevii martori pot deveni aliați importanți în prevenirea și combaterea bullyingului.

CAPITOLUL 8

MOTIVAȚIA ȘCOLARĂ ȘI IMPLICAREA ACTIVĂ A ELEVILOR

Motto:

„Elevii nu au nevoie doar să știe ce să învețe. Au nevoie să înțeleagă de ce merită să învețe.”

Obiectivele capitolului

La finalul acestui capitol, cadrele didactice vor putea:

- să înțeleagă mecanismele motivației școlare;
- să identifice factorii care influențează implicarea elevilor;
- să utilizeze strategii pentru dezvoltarea motivației intrinseci;
- să adapteze activitățile didactice pentru a stimula participarea tuturor elevilor;
- să creeze experiențe de învățare relevante și atractive.

8.1 Ce este motivația școlară?

Motivația școlară reprezintă ansamblul proceselor care determină elevul să înceapă, să continue și să finalizeze activitățile de învățare.

Un elev motivat:

- participă activ la ore;
- pune întrebări;
- perseverează în fața dificultăților;
- își asumă responsabilitatea pentru propria învățare;
- caută soluții atunci când întâmpină obstacole.

În schimb, lipsa motivației poate conduce la:

- absenteism;
- neimplicare;
- rezultate școlare slabe;
- renunțarea treptată la activitățile școlare;
- risc crescut de abandon.

„Vocea specialistului”: motivația nu este o trăsătură fixă. Ea poate fi influențată prin modul în care profesorul organizează activitatea de învățare, oferă feedback și construiește relația cu elevii.

8.2 Tipuri de motivație:

Motivația intrinsecă

Elevul învață deoarece:

- este curios;
- îi place activitatea;

- dorește să se perfecționeze;
- găsește sens în ceea ce învață.

Exemple

- citește suplimentar despre un subiect care îl pasionează;
- rezolvă exerciții pentru că îi plac provocările;
- participă voluntar la proiecte.

Motivația extrinsecă

Elevul învață pentru:

- note;
- premii;
- aprecierea profesorului;
- evitarea sancțiunilor;
- dorința de a mulțumi familia.

Motivația extrinsecă poate fi utilă pe termen scurt, însă obiectivul profesorului este dezvoltarea motivației intrinseci.

Activitate de reflecție

Gândiți-vă la un elev foarte motivat și la unul demotivat.

Completați tabelul:

Caracteristică	Elev motivat	Elev demotivat
Participare		
Atitudine		
Perseverență		
Reacție la greșeli		
Relația cu profesorul		

Reflecție: Ce diferențe observați și ce factori ar putea explica aceste comportamente?

8.3 Nevoile psihologice de bază

Elevii sunt mai motivați atunci când sunt îndeplinite trei nevoi fundamentale:

1. Autonomie

Elevul simte că are posibilitatea de a face alegeri și că opinia sa contează.

Exemple

- alegerea unui subiect pentru proiect;
- selectarea modului de prezentare (poster, prezentare digitală, eseu);
- implicarea în stabilirea regulilor clasei.

2. Competență

Elevul are nevoie să simtă că poate reuși.

Profesorul poate susține această nevoie prin:

- obiective clare;
- sarcini adaptate nivelului elevului;
- feedback descriptiv;
- aprecierea progresului.

3. Relaționare

Elevii învață mai bine atunci când se simt acceptați și apreciați.

Profesorul contribuie prin:

- interes autentic pentru elevi;
- respect;
- colaborare;
- climat sigur.

Exercițiu practic

Analiza unei lecții

Alegeți o lecție pe care o predați frecvent.

Completați:

Cum ofer elevilor posibilitatea de a alege?

Cum îi ajut să simtă că pot reuși?

Cum stimulez colaborarea?

8.4 Strategii pentru creșterea motivației

Stabilirea unor obiective clare

Elevii sunt mai implicați atunci când știu:

- ce vor învăța;
- de ce este important;
- cum vor utiliza ceea ce au învățat.

Exemplu

În loc de:

„Astăzi învățăm fracțiile.”

Profesorul poate spune:

„Astăzi vom descoperi cum folosim fracțiile în viața de zi cu zi, atunci când gătim, împărțim obiecte sau calculăm reduceri.”

Conectarea conținutului cu viața reală

Elevii devin mai interesați când văd utilitatea cunoștințelor.

Exemple

Matematică – calculul unui buget pentru o excursie.

Biologie – alimentația sănătoasă.

Istorie – comparații între evenimente istorice și situații actuale.

Limba română – redactarea unui articol pentru revista școlii.

Diversificarea activităților

Alternarea metodelor contribuie la menținerea interesului.

Exemple:

- dezbateri;
- proiecte;
- jocuri didactice;
- studii de caz;
- experimente;
- învățare prin cooperare;
- utilizarea tehnologiei.

Studiu de caz

Andrei

Andrei, elev în clasa a VIII-a, participă foarte puțin la ore și afirmă că școala „nu îl ajută cu nimic”. Profesorul de fizică îi propune să construiască împreună un model simplu de panou solar folosind materiale reciclabile. Activitatea îi trezește interesul, iar ulterior Andrei începe să participe mai activ și la alte lecții.

Întrebări pentru reflecție

1. Ce strategie motivațională a utilizat profesorul?
2. De ce a fost eficientă?
3. Cum ar putea fi adaptată la alte discipline?

Atelier practic

Transformarea unei lecții

Durata: 45 de minute

Sarcina

În grupuri de 4–5 persoane, profesorii aleg o lecție și răspund la întrebările:

- Cum poate fi făcută mai relevantă pentru elevi?
- Ce elemente practice pot fi introduse?
- Ce opțiuni de alegere pot fi oferite?
- Cum poate fi stimulată colaborarea?

La final, fiecare grup prezintă noua variantă a lecției.

Fișa de lucru

Analiza motivației unui elev

Nume (inițiale): _____

Ce îl motivează?

Ce îl descurajează?

Ce activități preferă?

Cum reacționează la feedback?

Ce strategie voi încerca în următoarele două săptămâni?

Rezultate observate

Instrument practic

Roata motivației

Profesorul poate analiza fiecare elev pe cinci dimensiuni, acordând un scor de la 1 la 5:

Dimensiune	Scor
Interes pentru învățare	
Perseverență	
Participare	

Dimensiune	Scor
Încredere în sine	
Relația cu profesorii	

Această evaluare se repetă periodic pentru a observa evoluția și pentru a adapta intervențiile.

Joc de rol

Conversația motivațională

Un participant joacă rolul elevului care spune:

„Nu are rost să mai învăț.”

Profesorul trebuie să:

- exploreze motivele;
- identifice interesele elevului;
- stabilească un obiectiv realist;
- formuleze un mesaj de încurajare bazat pe progres.

La final, grupul oferă feedback asupra modului în care profesorul a utilizat întrebările deschise și ascultarea activă.

Fișa de autoevaluare

Bifați afirmațiile care vă caracterizează:

- ☐ Explic utilitatea conținuturilor predate.
- ☐ Ofer elevilor posibilitatea de a alege.
- ☐ Adaptez activitățile la nivelul clasei.
- ☐ Apreciez progresul, nu doar rezultatul final.
- ☐ Folosesc metode interactive.
- ☐ Încurajez colaborarea.
- ☐ Ofer feedback descriptiv.

Greșeli frecvente și cum le evităm

Greșeală	Alternativă recomandată
Accent exclusiv pe note.	Punem accent pe progres, efort și învățare.
Sarcini identice pentru toți elevii.	Diferențiem activitățile și oferim opțiuni.
Lipsa conexiunii cu viața reală.	Folosim exemple și aplicații practice.
Feedback general („Bravo!”).	Feedback specific și orientat spre progres.
Ignorarea intereselor elevilor.	Integrăm pasiunile și experiențele lor în activitățile didactice.

Întrebări de reflecție

- Ce îi motivează cel mai mult pe elevii mei?
- Cum pot transforma o lecție obișnuită într-o experiență relevantă?
- În ce măsură feedbackul meu stimulează perseverența?

Listă de verificare– Profesorul care motivează

- ☐ Explic scopul fiecărei activități.
- ☐ Valorific interesele elevilor.
- ☐ Ofer alegeri și autonomie.
- ☐ Apreciez progresul și efortul.
- ☐ Creez provocări accesibile.
- ☐ Încurajez colaborarea.
- ☐ Mențin un climat pozitiv și sigur.

Idei-cheie

- Motivația este dinamică și poate fi influențată prin experiențele de învățare oferite de profesor.
- Elevii sunt mai implicați atunci când activitățile sunt relevante, provocatoare și adaptate nivelului lor.
- Autonomia, sentimentul de competență și relațiile pozitive reprezintă factori esențiali ai motivației școlare.
- Profesorul are un rol decisiv în transformarea clasei într-un spațiu în care elevii învață cu sens și încredere.

CAPITOLUL 9

SPRIJINUL SOCIO-EMOȚIONAL AL ELEVILOR ȘI DEZVOLTAREA REZILIENȚEI

Motto:

„Un copil care se simte înțeles găsește mai ușor puterea de a merge mai departe.”

Obiectivele capitolului

La finalul acestui capitol, cadrele didactice vor putea:

- să înțeleagă importanța dezvoltării socio-emoționale în prevenirea abandonului școlar;
- să identifice nevoile emoționale ale elevilor;
- să utilizeze tehnici simple de sprijin emoțional în activitatea didactică;
- să contribuie la dezvoltarea rezilienței elevilor;
- să recunoască situațiile care necesită implicarea specialiștilor.

9.1 De ce este important sprijinul socio-emoțional?

Succesul școlar nu depinde doar de nivelul cognitiv al elevilor, ci și de starea lor emoțională.

Cercetările din domeniul educației și psihologiei dezvoltării arată că elevii care beneficiază de sprijin emoțional au o probabilitate mai mare de a participa activ la școală, de a obține rezultate bune și de a depăși dificultățile.

Un elev care se simte în siguranță și valorizat:

- participă mai activ la ore;
- cere ajutor atunci când întâmpină dificultăți;
- dezvoltă relații pozitive cu colegii;
- își gestionează mai bine emoțiile;
- este mai puțin expus riscului de abandon școlar.

Profesorul nu înlocuiește psihologul sau consilierul școlar, însă poate avea un rol esențial în identificarea nevoilor elevilor și în crearea unui mediu care favorizează dezvoltarea socio-emoțională.

„Vocea specialistului”: dezvoltarea competențelor socio-emoționale este asociată cu îmbunătățirea performanței școlare, reducerea comportamentelor de risc și creșterea sentimentului de apartenență la școală. Profesorii contribuie la acest proces prin relațiile pe care le construiesc și prin climatul pe care îl creează în clasă.

9.2 Emoțiile în procesul de învățare

Emoțiile influențează atenția, memoria, motivația și capacitatea de rezolvare a problemelor.

Emoții care pot facilita învățarea

- bucuria;
- curiozitatea;
- entuziasmul;
- încrederea;
- speranța.

Emoții care pot îngreuna învățarea

- frica;
- anxietatea;
- rușinea;
- furia;
- tristețea intensă.

Nu este realist să ne propunem eliminarea emoțiilor dificile. Scopul este ca elevii să învețe să le recunoască, să le exprime adecvat și să găsească modalități sănătoase de gestionare.

Activitate de reflecție

Cum se simte elevul?

Alegeți un elev care pare demotivat.

Reflecțați asupra următoarelor întrebări:

- Ce emoții observ cel mai frecvent la acest elev?
- Ce comportamente mă fac să cred acest lucru?
- Există schimbări recente în comportamentul său?
- Ce factori din mediul școlar sau familial ar putea influența aceste emoții?

Notițe:

9.3 Ce este reziliența?

Reziliența reprezintă capacitatea unei persoane de a face față dificultăților, de a se adapta și de a continua să se dezvolte în ciuda experiențelor negative.

Un elev rezilient:

- cere ajutor atunci când are nevoie;
- privește greșelile ca oportunități de învățare;
- caută soluții;
- își stabilește obiective realiste;

- își păstrează speranța chiar și în situații dificile.

Reziliența nu este o trăsătură înăscută. Ea se dezvoltă în timp, prin experiențe de succes, relații de sprijin și oportunități de a exersa gestionarea provocărilor.

Factori care contribuie la dezvoltarea rezilienței:

Factori individuali

- autocunoaștere;
- încredere în sine;
- optimism realist;
- autoreglare emoțională;
- perseverență.

Factori familiari

- relații afective stabile;
- sprijin și încurajare;
- rutine predictibile.

Factori școlari

- profesori disponibili;
- relații pozitive cu colegii;
- sentimentul de apartenență;
- activități extracurriculare.

Fișa de lucru

Identificarea resurselor elevului

Inițialele elevului: _____

Puncte forte

Interese

Persoane de sprijin

Activități preferate

Situații în care a depășit cu succes dificultăți

Cum pot valorifica aceste resurse în activitatea școlară?

9.4 Strategii de sprijin emoțional

Profesorul poate integra în rutina zilnică activități simple, fără a transforma ora într-o ședință de consiliere.

Verificarea stării de bine

La începutul orei, elevii pot răspunde la o întrebare precum:

- „Cum vă simțiți astăzi?”
- „Alegeți un cuvânt care descrie starea voastră.”
- „Ce vă doriți să reușiți la această lecție?”

Aceste întrebări oferă profesorului indicii despre starea clasei și transmit elevilor că emoțiile lor contează.

Jurnalul recunoștinței

O dată pe săptămână, elevii notează trei lucruri pentru care sunt recunoscători.

Scopuri:

- dezvoltarea optimismului;
- focalizarea pe resurse;
- consolidarea stării de bine.

Exercițiul „Un pas înainte”

La finalul unei activități, profesorul îi invită pe elevi să completeze:

- Astăzi am învățat...
- Cel mai dificil a fost...
- Sunt mândru că...
- Data viitoare îmi propun...

Acest exercițiu dezvoltă autorefecția și încrederea în propriul progres.

Studiu de caz

Povestea lui Daniel

Daniel este elev în clasa a VII-a. După divorțul părinților, începe să lipsească frecvent și participă tot mai puțin la ore. Profesorii observă că evită contactul vizual și nu mai răspunde voluntar. Dirigintele stabilește întâlniri scurte săptămânale cu Daniel, în cadrul cărora discută despre dificultățile întâmpinate și stabilește obiective mici și realizabile. Profesorii decid să îi ofere feedback orientat spre progres și îl implică într-un proiect de voluntariat al școlii.

După câteva luni, Daniel își îmbunătățește frecvența și începe să participe activ la activitățile clasei.

Întrebări pentru reflecție

1. Ce factori de risc au fost identificați?
2. Ce factori de protecție au fost valorificați?
3. Ce rol au avut relația cu profesorii și obiectivele mici în evoluția elevului?

Atelier practic

Cutia resurselor

Durata: 45 de minute

Materiale

- cutie;
- bilețele;
- markere.

Desfășurare

Fiecare elev completează anonim un bilețel cu răspunsul la întrebarea:

„Ce mă ajută atunci când trec printr-o perioadă dificilă?”

Răspunsurile sunt introduse în cutie și citite ulterior de profesor. Se discută despre strategiile de adaptare sănătoase și despre importanța solicitării ajutorului atunci când este necesar.

Fișa de observație

Semnale care pot indica nevoia de sprijin suplimentar

Bifați comportamentele observate în ultimele patru săptămâni:

- ☐ retragere socială;
- ☐ schimbări bruște de dispoziție;
- ☐ plâns frecvent;
- ☐ iritabilitate accentuată;
- ☐ lipsa interesului pentru activități;
- ☐ oboseală persistentă;
- ☐ scăderea rezultatelor școlare;
- ☐ absenteism;
- ☐ conflicte repetate;
- ☐ exprimarea lipsei de speranță.

Dacă sunt observate mai multe dintre aceste semnale și persistă în timp, este recomandată discutarea situației în echipa școlii și, după caz, implicarea consilierului școlar și a familiei.

Joc de rol

Discuția de sprijin

Un participant joacă rolul elevului care afirmă:

„Nu cred că voi reuși niciodată.”

Profesorul trebuie să:

- asculte fără a minimaliza emoția;
- valideze dificultatea;
- identifice un succes anterior al elevului;
- formuleze împreună un obiectiv realist pentru următoarea săptămână.

La final, participanții discută despre limbajul utilizat și despre modul în care acesta poate influența încrederea elevului.

Fișa de autoevaluare

Evaluati-vă practica:

- ☐ Observ schimbările emoționale ale elevilor.
- ☐ Creez momente în care elevii își pot exprima emoțiile.
- ☐ Încurajez cererea de ajutor.
- ☐ Evidențiez punctele forte ale fiecărui elev.
- ☐ Colaborez cu consilierul școlar atunci când este necesar.
- ☐ Promovez un climat bazat pe respect și siguranță.

Greșeli frecvente și cum le evităm

Greșeală	Alternativă recomandată
Minimizarea emoțiilor elevului („Nu e mare lucru.”)	Ascultăm și validăm emoția fără a exagera sau dramatiza situația.
Confundarea sprijinului emoțional cu terapia.	Oferim sprijin în limitele rolului didactic și solicităm ajutor specializat când este necesar.
Accent exclusiv pe dificultăți.	Identificăm și valorificăm resursele și punctele forte ale elevului.
Presupunerea că toți elevii reacționează la fel.	Adaptăm intervenția la contextul și nevoile fiecărui elev.
Evitarea discuțiilor despre emoții.	Creăm contexte sigure pentru exprimarea și gestionarea emoțiilor.

Listă de verificare – Profesorul care susține dezvoltarea socio-emoțională

- ☐ Creez un climat sigur și predictibil.
- ☐ Ascult activ elevii.
- ☐ Încurajez exprimarea emoțiilor.
- ☐ Valorific punctele forte ale fiecărui elev.
- ☐ Ofer feedback orientat spre progres.
- ☐ Colaborez cu familia și specialiștii atunci când este necesar.
- ☐ Încurajez dezvoltarea rezilienței prin obiective realiste și experiențe de succes.

Idei-cheie

- Dezvoltarea socio-emoțională este strâns legată de succesul școlar și de prevenirea abandonului.
- Profesorii pot sprijini elevii prin relații bazate pe respect, empatie și consecvență.
- Reziliența se dezvoltă în timp și poate fi cultivată prin experiențe de învățare pozitive și sprijin constant.
- Rolul profesorului este de a crea condiții favorabile dezvoltării elevilor și de a colabora cu specialiștii atunci când dificultățile depășesc competențele sale.

CAPITOLUL 10

INTERVENȚIA TIMPURIE ȘI PLANUL INDIVIDUALIZAT DE SPRIJIN PENTRU ELEVII AFLAȚI ÎN RISC DE ABANDON ȘCOLAR

Motto:

„Identificarea riscului este doar începutul. Diferența o face intervenția.”

Obiectivele capitolului

La finalul acestui capitol, cadrele didactice vor putea:

- să stabilească prioritățile după identificarea unui elev aflat în risc;
- să elaboreze un Plan Individualizat de Sprijin (PIS);
- să colaboreze eficient cu echipa multidisciplinară;
- să monitorizeze progresul elevului;
- să adapteze intervențiile în funcție de evoluția situației.

10.1 Ce înseamnă intervenția timpurie?

Intervenția timpurie reprezintă ansamblul măsurilor educaționale, sociale și psihologice inițiate imediat după identificarea factorilor de risc, cu scopul de a preveni agravarea dificultăților și părăsirea timpurie a școlii.

Este important ca profesorii să nu aștepte acumularea unui număr mare de absențe sau scăderea accentuată a rezultatelor școlare. Chiar și schimbările aparent minore pot reprezenta primele semnale ale unei probleme.

Intervenția timpurie presupune:

- observare sistematică;
- documentarea situației;
- dialog cu elevul;
- colaborare cu familia;
- implicarea consilierului școlar și, atunci când este necesar, a altor servicii de sprijin;
- monitorizare și reevaluare.

Vocea specialistului”: intervențiile de mică amploare, realizate la momentul potrivit, pot avea un impact mai mare decât măsurile complexe aplicate după ce dificultățile s-au agravat.

10.2 Principiile intervenției

Orice intervenție trebuie să respecte câteva principii fundamentale.

Centrarea pe elev

Planul se construiește pornind de la nevoile, resursele și contextul elevului. Evitați soluțiile standard aplicate tuturor.

Confidențialitatea

Informațiile despre situația elevului trebuie discutate doar cu persoanele implicate în sprijinul acestuia, respectând regulile școlii și legislația privind protecția datelor.

Colaborarea

Intervenția este mai eficientă atunci când profesorii, familia, consilierul școlar și alți specialiști lucrează împreună și urmăresc obiective comune.

Continuitatea

Sprijinul nu se limitează la o singură discuție sau activitate. Progresul trebuie urmărit în timp și planul ajustat în funcție de evoluție.

10.3 Etapele intervenției

Etapa 1 – Observarea și documentarea

Profesorul notează faptele observate, evitând interpretările și etichetele.

Exemple:

- ✓ „Elevul a lipsit 12 zile în ultimele două luni.”
- ✓ „În ultimele trei săptămâni nu a predat nicio temă.”
- ✗ „Nu îl mai interesează școala.”

Etapa 2 – Discuția individuală cu elevul

Scopul este înțelegerea situației și identificarea resurselor.

Recomandări

- alegeți un spațiu liniștit;
- alocați suficient timp;
- folosiți întrebări deschise;
- evitați judecățile și presiunile.

Exemple de întrebări

- Cum te-ai simțit în ultima perioadă la școală?
- Ce ți se pare cel mai dificil?
- Ce te ajută atunci când întâmpini probleme?
- Cine este persoana în care ai cea mai mare încredere?
- Ce ai dori să se schimbe?

Etapa 3 – Discuția cu familia

Întâlnirea cu familia trebuie pregătită astfel încât să fie orientată spre colaborare.

Se recomandă:

- prezentarea faptelor observate;
- evidențierea punctelor forte ale elevului;
- ascultarea perspectivei familiei;
- stabilirea unor obiective comune.

Etapă 4 – Elaborarea Planului Individualizat de Sprijin

Planul trebuie să fie clar, realist și ușor de urmărit.

MODEL

PLAN INDIVIDUALIZAT DE SPRIJIN (PIS)

Date generale

Numele elevului: _____

Clasa: _____

Diriginte: _____

Perioada de implementare:

1. Situația actuală

Dificultăți identificate

- ☐ absenteism
- ☐ rezultate școlare scăzute
- ☐ dificultăți emoționale
- ☐ dificultăți familiale
- ☐ probleme financiare
- ☐ conflicte cu colegii
- ☐ bullying
- ☐ lipsa motivației
- ☐ alte situații

Descriere:

2. Puncte forte

Interese

Abilități

Resurse familiale

Resurse școlare

3. Obiective

Obiectiv general

Reducerea riscului de abandon și creșterea participării școlare.

Obiective specifice

- ☐ reducerea absenteismului;
- ☐ îmbunătățirea rezultatelor;
- ☐ dezvoltarea motivației;
- ☐ creșterea participării la activități;
- ☐ îmbunătățirea relațiilor cu colegii.

4. Activități

Activitate	Responsabil	Termen	Indicator de succes
Discuție săptămânală cu elevul	Diriginte	săptămânal	participare constantă
Sprijin la disciplina X	Profesor	8 săptămâni	îmbunătățirea rezultatelor
Întâlnire cu familia	Diriginte	lunar	participarea părinților
Consiliere școlară	Consilier	conform programării	participarea elevului
Implicare într-un club școlar	Profesor coordonator	1 lună	participare regulată

5. Monitorizare

Data evaluării

Progres observat

Dificultăți

Modificări ale planului

Studiu de caz complex

Cazul Mariei

Maria este elevă în clasa a VIII-a.

În ultimele luni:

- a acumulat 48 de absențe;
- rezultatele au scăzut;
- evită activitățile de grup;
- pare permanent obosită.

În urma discuției cu familia se constată că mama lucrează în două schimburi, iar Maria are grijă de cei doi frați mai mici. Profesorii observă că eleva are rezultate foarte bune la desen și îi place să organizeze activități.

Sarcină

Completați un Plan Individualizat de Sprijin.

Factori de risc

Factori de protecție

Activități propuse

Persoane implicate

Indicatori de succes

Instrument practic

Scala progresului

Evalueați lunar fiecare indicator.

Indicator	1	2	3	4	5
Frecvență	☐	☐	☐	☐	☐
Participare	☐	☐	☐	☐	☐
Motivație	☐	☐	☐	☐	☐
Relații sociale	☐	☐	☐	☐	☐
Stare emoțională	☐	☐	☐	☐	☐

Această scală permite monitorizarea progresului și ajustarea intervențiilor.

Atelier practic

Construirea unui plan de intervenție

Durata: 60 de minute

Etapa 1

Participanții primesc un studiu de caz.

Etapa 2

Identifică:

- factorii de risc;
- factorii de protecție;
- resursele existente.

Etapa 3

Completează Planul Individualizat de Sprijin.

Etapa 4

Prezentarea și analiza planurilor în grup.

Fișa de monitorizare săptămânală

Săptămâna Frecvență Participare Relații Observații

1

2

3

4

Greșeli frecvente și cum le evităm

Greșeală

Alternativă recomandată

Intervenim doar după acumularea unui număr mare de absențe.

Acționăm imediat ce apar primele semnale de risc.

Elaborăm un plan fără consultarea elevului.

Implicăm elevul în stabilirea obiectivelor și a pașilor de urmat.

Stabilim obiective prea ambițioase.

Formulăm obiective specifice, măsurabile și realizabile.

Nu monitorizăm implementarea planului.

Revizuiim periodic progresul și adaptăm intervențiile.

Ne concentrăm exclusiv pe dificultăți.

Valorificăm interesele și punctele forte ale elevului.

Întrebări de reflecție

- Cât de repede reacționez atunci când observ un risc?
- În ce măsură implic elevul în luarea deciziilor?
- Cum pot transforma monitorizarea într-un proces de sprijin și nu de control?

Listă de verificare– Intervenția timpurie

- ☐ Am documentat faptele observate.
- ☐ Am discutat individual cu elevul.
- ☐ Am contactat familia.
- ☐ Am implicat consilierul școlar atunci când a fost necesar.
- ☐ Am elaborat un Plan Individualizat de Sprijin.
- ☐ Am stabilit indicatori de progres.
- ☐ Monitorizez și actualizez periodic planul.

Idei-cheie

- Intervenția timpurie este cea mai eficientă strategie de prevenire a abandonului școlar.
- Planul Individualizat de Sprijin trebuie să fie construit împreună cu elevul, familia și echipa școlii.
- Monitorizarea constantă și adaptarea intervențiilor sunt esențiale pentru succesul demersului.
- Profesorul nu rezolvă singur toate problemele elevului, dar poate coordona și facilita accesul la resursele potrivite.

CAPITOLUL 11

PARTENERIATUL ȘCOALĂ – FAMILIE – COMUNITATE ÎN PREVENIREA ABANDONULUI ȘCOLAR

Motto

„Este nevoie de o comunitate întreagă pentru a susține educația unui copil.”

Obiectivele capitolului

La finalul acestui capitol, cadrele didactice vor putea:

- să înțeleagă rolul parteneriatului dintre școală, familie și comunitate în prevenirea abandonului școlar;
- să dezvolte strategii eficiente de comunicare cu părinții;
- să identifice resursele comunității care pot sprijini elevii aflați în risc;
- să organizeze activități de colaborare cu actorii locali;
- să construiască rețele de sprijin pentru elevi și familiile acestora.

11.1 De ce este important parteneriatul?

Educația este un proces complex care depășește limitele clasei. Atunci când școala, familia și comunitatea transmit mesaje coerente și colaborează, elevii beneficiază de un mediu mai stabil și mai predictibil.

Numeroase cercetări arată că implicarea familiei este asociată cu:

- reducerea absenteismului;
- creșterea performanțelor școlare;
- dezvoltarea motivației;
- diminuarea comportamentelor de risc;
- îmbunătățirea stării de bine a elevilor.

În același timp, comunitatea poate oferi resurse materiale, servicii și oportunități educaționale care completează activitatea școlii.

„Vocea specialistului”: parteneriatul nu înseamnă doar participarea părinților la ședințele cu familia. El presupune comunicare continuă, încredere reciprocă, responsabilitate împărtășită și implicare activă în sprijinirea dezvoltării copilului.

11.2 Bariere în colaborarea cu familia

Profesorii întâlnesc frecvent dificultăți în relația cu părinții. Acestea pot avea cauze diverse.

Bariere de comunicare

- lipsa timpului;
- programul de lucru al părinților;

- dificultăți de transport;
- lipsa accesului la tehnologie;
- diferențe culturale sau lingvistice.

Bariere emoționale

- experiențe negative anterioare cu școala;
- sentimentul de vinovăție;
- teama de a fi judecați;
- neîncrederea în instituții.

Bariere socio-economice

- sărăcia;
- migrația pentru muncă;
- locuințe instabile;
- acces limitat la servicii.

Profesorul trebuie să înțeleagă contextul familiei înainte de a interpreta lipsa implicării ca dezinteres.

Activitate de reflecție

Cum comunic cu părinții?

Răspundeți sincer la întrebările de mai jos:

- Contactez familia doar atunci când apar probleme?
- Evidențiez și aspectele pozitive despre elev?
- Încerc să înțeleg perspectiva părinților?
- Limbajul meu este clar și lipsit de termeni tehnici?
- Ofer soluții concrete sau doar semnalez dificultățile?

Notițe:

11.3 Principii ale unei comunicări eficiente

Respect reciproc

Profesorul și părintele urmăresc același obiectiv: binele copilului.

Ascultare activă

Profesorul oferă spațiu pentru exprimarea preocupărilor familiei, fără a întrerupe sau judeca.

Mesaje bazate pe fapte

În loc de:

„Copilul dumneavoastră este dezinteresat.”

Se recomandă:

„În ultimele trei săptămâni au fost înregistrate șapte absențe nemotivate și două teme nepredate. Aș dori să înțelegem împreună ce se întâmplă și cum îl putem sprijini.”

Orientare spre soluții

Discuția trebuie să se încheie cu pași concreți și responsabilități asumate de toate părțile.

Fișa de pregătire a întâlnirii cu familia

Înainte de întâlnire

Date obiective:

Puncte forte ale elevului:

Aspecte care necesită sprijin:

Întrebări pentru familie:

Posibile soluții:

11.4 Rolul comunității

Comunitatea poate deveni un partener activ în prevenirea abandonului școlar.

Exemple de parteneri

- autoritățile locale;
- serviciile publice de asistență socială;
- direcțiile de sănătate publică;
- cabinetele medicale;
- organizațiile neguvernamentale;
- bibliotecile;
- centrele culturale;
- bisericile și cultele religioase;
- agenții economici;
- universitățile;
- voluntarii.

Tabel practic
Resurse comunitare

Instituție	Tip de sprijin	Persoană de contact
Primăria	sprijin social	
Serviciul de Asistență Socială	consiliere și beneficii	
ONG	programe educaționale	
Biblioteca	activități culturale	
Centru de tineret	voluntariat	
Mediul de afaceri	burse, mentorat, donații	

Profesorii pot completa și actualiza periodic această hartă a resurselor locale.

Studiu de caz

Povestea lui Mihai

Mihai este elev în clasa a VI-a și acumulează un număr mare de absențe. Familia are venituri reduse, iar părinții lucrează sezonier. Elevul nu participă la activitățile extracurriculare și petrece mult timp singur. Școala organizează o întâlnire la care participă dirigintele, consilierul școlar, reprezentantul serviciului public de asistență socială și părinții. Se stabilește un plan comun:

- monitorizarea frecvenței;
- includerea elevului într-un club sportiv gratuit;
- sprijin pentru rechizite;
- întâlniri lunare cu familia.

După un modul, absenteismul se reduce, iar Mihai participă constant la activitățile sportive și școlare.

Întrebări pentru reflecție

1. Ce resurse comunitare au fost mobilizate?
2. Care au fost factorii de succes ai intervenției?
3. Cum poate fi menținut progresul pe termen lung?

Atelier practic

Harta partenerilor comunitari

Durata: 45–60 de minute

Materiale

- flipchart;
- markere;

- post-it-uri.

Desfășurare

1. Participanții identifică instituțiile și organizațiile din comunitate care pot sprijini elevii.
2. Le clasifică în funcție de tipul de sprijin oferit: educațional, social, medical, psihologic, cultural, sportiv.
3. Elaborează o hartă a colaborărilor existente și identifică parteneri noi.

Rezultat: o rețea locală de sprijin care poate fi actualizată anual.

Model de plan de colaborare școală–familie

Obiectiv	Activitate	Responsabil	Termen	Indicator de succes
Reducerea absenteismului	Întâlniri lunare cu familia	Diriginte	Lunar	Scăderea numărului de absențe
Creșterea implicării	Participarea părinților la activități școlare	Profesori	Semestrial	Minimum 70% participare
Îmbunătățirea comunicării	Grup de comunicare și informări regulate	Diriginte	Permanent	Feedback pozitiv din partea părinților

Instrument practic

Chestionar de satisfacție pentru părinți

Instrucțiuni: Bifați varianta care reflectă opinia dumneavoastră.

1. Mă simt bine informat cu privire la activitatea școlară a copilului meu.

- ☐ În foarte mare măsură
- ☐ În mare măsură
- ☐ În mică măsură
- ☐ Deloc

2. Profesorii comunică respectuos și deschis cu familia.

- ☐ Întotdeauna
- ☐ De cele mai multe ori
- ☐ Rareori
- ☐ Niciodată

3. Școala mă implică în activități și decizii care privesc educația copilului.

- ☐ Da
- ☐ Parțial
- ☐ Nu

4. Ce apreciați cel mai mult în colaborarea cu școala?

5. Ce sugestii aveți pentru îmbunătățirea colaborării?

Fișa de autoevaluare a profesorului

- ☐ Comunic regulat cu familia, nu doar în situații de criză.
- ☐ Evidențiez atât dificultățile, cât și punctele forte ale elevului.
- ☐ Colaborez cu instituțiile relevante din comunitate.
- ☐ Cunosc resursele locale disponibile.
- ☐ Implic părinții în activități educaționale.
- ☐ Respect confidențialitatea informațiilor.

Greșeli frecvente și cum le evităm

Greșală	Alternativă recomandată
Contactăm familia doar când apar probleme.	Menținem o comunicare constantă și echilibrată.
Folosim un ton acuzator.	Adoptăm un limbaj bazat pe respect și colaborare.
Presupunem că lipsa participării înseamnă lipsă de interes.	Explorăm barierele și căutăm soluții flexibile.
Ignorăm resursele comunității.	Construim parteneriate active și durabile.
Luăm decizii fără consultarea familiei.	Implicăm părinții în planificarea intervențiilor.

Întrebări de reflecție

- Cum pot transforma comunicarea cu familia într-un parteneriat autentic?
- Ce resurse comunitare nu sunt încă valorificate în școala mea?
- Cum pot implica părinții care participă rar la activitățile școlii?

Listă de verificare: – Parteneriat eficient

- ☐ Comunic regulat cu familia.
- ☐ Întâlnirile sunt orientate spre soluții.
- ☐ Evidențiez progresul elevului.
- ☐ Cunosc instituțiile și serviciile din comunitate.

- ☐ Colaborez cu echipa multidisciplinară.
- ☐ Monitorizez rezultatele parteneriatului.
- ☐ Încurajez implicarea activă a părinților.

Idei-cheie

- Parteneriatul școală–familie–comunitate reprezintă un factor esențial de protecție împotriva abandonului școlar.
- Comunicarea eficientă este bazată pe respect, încredere și orientare spre soluții.
- Comunitatea poate oferi resurse valoroase care completează intervențiile educaționale.
- Colaborarea dintre toți actorii implicați crește șansele ca elevii aflați în risc să rămână în școală și să își atingă potențialul.

CAPITOLUL 12

KITUL PROFESORULUI – INSTRUMENTE PRACTICE PENTRU IDENTIFICAREA, INTERVENȚIA ȘI MONITORIZAREA ELEVILOR AFLAȚI ÎN RISC DE ABANDON ȘCOLAR

Motto:

„Instrumentele potrivite îi ajută pe profesori să transforme observațiile în intervenții eficiente și consecvente.”

Obiectivele capitolului

La finalul acestui capitol, cadrele didactice vor avea la dispoziție:

- fișe de observație;
- modele de monitorizare;
- chestionare;
- grile de evaluare;
- planuri de intervenție;
- modele de colaborare cu familia;
- instrumente pentru activitatea dirigintei;
- liste de verificare utilizabile imediat în școală.

Aceste instrumente pot fi adaptate în funcție de specificul fiecărei unități de învățământ și de prevederile regulamentelor interne.

INSTRUMENTUL 1

Fișa de observație a elevului

Nume și prenume: _____

Clasa: _____

Diriginte: _____

Perioada observată: _____

Domeniu	Observații
Frecvență	
Participare la ore	
Relația cu profesorii	
Relația cu colegii	
Motivație	
Rezultate școlare	

Domeniu	Observații
Comportament	
Stare emoțională	
Alte observații	

INSTRUMENTUL 2

Lista factorilor de risc

Bifați factorii identificați.

Factori individuali

- ☐ rezultate școlare slabe
- ☐ absenteism
- ☐ lipsa motivației
- ☐ anxietate
- ☐ probleme de sănătate
- ☐ dificultăți de învățare
- ☐ comportamente agresive
- ☐ consum de substanțe
- ☐ alte situații

Factori familiali

- ☐ sărăcie
- ☐ familie monoparentală
- ☐ migrația părinților
- ☐ violență domestică
- ☐ lipsa sprijinului educațional
- ☐ responsabilități familiale excesive
- ☐ alte situații

Factori școlari

- ☐ relație dificilă cu profesorii
- ☐ bullying

- ☐ excludere socială
 - ☐ lipsa participării
 - ☐ sancțiuni repetate
 - ☐ alte situații
-

Factori comunitari

- ☐ transport dificil
- ☐ lipsa serviciilor
- ☐ risc social
- ☐ alte situații

INSTRUMENTUL 3

Fișa factorilor de protecție

Completați informațiile.

Relații pozitive

Puncte forte

Activități preferate

Persoane de sprijin

Resurse comunitare

INSTRUMENTUL 4

Fișa discuției individuale

Data: _____

Întrebări orientative

Cum te simți la școală?

Ce îți place cel mai mult?

Ce este cel mai dificil?

Ce te-ar ajuta?

Cine te sprijină?

Ce obiectiv îți propui pentru următoarea lună?

INSTRUMENTUL 5

Model de convocare a familiei

Data întâlnirii

Scopul întâlnirii

Participanți

Aspecte discutate

Decizii

Responsabilități

INSTRUMENTUL 6

Fișa întâlnirii cu familia

Participanți

Aspecte pozitive

Dificultăți

Soluții stabilite

Termene

Data următoarei întâlniri

INSTRUMENTUL 7

Contract educațional

Noi,

Profesorul

Elevul

Familia

ne angajăm să colaborăm pentru îmbunătățirea participării școlare.

Profesorul se angajează

- ☐ să ofere sprijin;
- ☐ să monitorizeze progresul;
- ☐ să comunice regulat.

Elevul se angajează

- ☐ să participe la ore;
- ☐ să își realizeze sarcinile;
- ☐ să solicite ajutor.

Familia se angajează

- ☐ să monitorizeze frecvența;
- ☐ să participe la întâlniri;
- ☐ să susțină activitatea școlară.

Semnături

INSTRUMENTUL 8

Fișa de monitorizare lunară

Indicator	Septembrie	Octombrie	Noiembrie	Decembrie	Ianuarie
Absențe					
Medie					
Participare					

Indicator	Septembrie	Octombrie	Noiembrie	Decembrie	Ianuarie
Relații					
Motivație					

INSTRUMENTUL 9

Scala implicării școlare

Acordați un scor de la 1 la 5.

Indicator	Scor
Participă la ore	
Pune întrebări	
Lucrează în echipă	
Respectă regulile	
Își finalizează sarcinile	
Solicită ajutor	
Are inițiativă	

INSTRUMENTUL 10

Chestionar pentru elevi

Cum mă simt la școală?

1. Vin cu plăcere la școală.

☐ întotdeauna

☐ uneori

☐ rar

☐ niciodată

2. Simt că profesorii mă respectă.

☐ da

☐ parțial

☐ nu

3. Am cel puțin un adult în școală în care am încredere.

☐ da

☐ nu

4. Mă simt acceptat de colegi.

☐ da

☐ parțial

☐ nu

5. Ce mi-ar plăcea să se schimbe?

INSTRUMENTUL 11

Chestionar pentru profesori

Evaluati pe o scală de la 1 la 5.

Afirmație	Scor
Cunosc factorii de risc.	
Identific rapid elevii vulnerabili.	
Colaborez cu familia.	
Colaborez cu specialiștii.	
Monitorizez progresul.	
Cunosc resursele comunității.	

INSTRUMENTUL 12

Chestionar pentru părinți

1. Comunicarea cu școala este eficientă.

☐ foarte bună

☐ bună

☐ satisfăcătoare

☐ slabă

2. Mă simt implicat în educația copilului.

☐ foarte mult

☐ suficient

☐ puțin

☐ deloc

3. Ce poate face școala pentru a vă sprijini mai bine?

INSTRUMENTUL 13

Jurnalul dirigintelui

Data	Situația observată	Acțiune	Rezultat

INSTRUMENTUL 14

Registrul intervențiilor

Data	Elev	Tip intervenție	Responsabil	Monitorizare

INSTRUMENTUL 15

Plan de recuperare școlară

Discipline cu dificultăți:

Măsuri:

- ☐ ore remediale
- ☐ tutorat
- ☐ coleg mentor
- ☐ activități suplimentare
- ☐ suport digital

Perioada

Rezultate

INSTRUMENTUL 16

Fișa de autoevaluare a elevului

Astăzi:

- ☐ am participat activ.
- ☐ am pus întrebări.
- ☐ mi-am făcut tema.

☐ am cerut ajutor.

☐ am ajutat un coleg.

Obiectiv pentru săptămâna viitoare

INSTRUMENTUL 17

Listă de verificare pentru diriginte

Lunar verific dacă:

☐ există elevi cu peste 10 absențe.

☐ există scăderi bruște ale rezultatelor.

☐ există conflicte repetate.

☐ au fost contactate familiile.

☐ există elevi retrași.

☐ au fost realizate activități preventive.

☐ planurile individuale sunt actualizate.

INSTRUMENTUL 18

Harta resurselor comunitare

Instituție	Persoană contact	Servicii
Primărie		
DGASPC		
CJRAE/CMBRAE		
Cabinet medical		
Poliție		
ONG		
Biblioteca		
Club sportiv		
Biserică		
Voluntari		

INSTRUMENTUL 19

Plan anual de prevenire a abandonului școlar

Activitate	Perioadă	Responsabil	Indicator
Identificarea elevilor în risc	Septembrie	Diriginți	Liste actualizate
Întâlniri cu familiile	Lunar	Diriginți	Participare
Activități remediale	Permanent	Profesori	Progres școlar
Ateliere socio-emoționale	Lunar	Consilier	Participare
Monitorizare	Lunar	Comisie	Rapoarte

INSTRUMENTUL 20

Raport anual privind prevenirea abandonului școlar

Numărul elevilor monitorizați

Numărul planurilor individualizate

Evoluția absenteismului

Activități desfășurate

Rezultate

Recomandări

Concluzia capitolului

Instrumentele prezentate în acest capitol au rolul de a sprijini activitatea cadrelor didactice și a echipelor multidisciplinare. Utilizarea lor sistematică facilitează identificarea timpurie a dificultăților, planificarea intervențiilor și monitorizarea progresului elevilor, contribuind la reducerea riscului de abandon școlar și la consolidarea unui climat educațional incluziv.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

EDUCAȚIA – O RESPONSABILITATE COMUNĂ

Prevenirea abandonului școlar reprezintă una dintre cele mai importante provocări ale sistemului educațional contemporan. Părăsirea timpurie a școlii nu este rezultatul unui singur eveniment și nici consecința exclusivă a lipsei de interes a elevului. Ea apare, de cele mai multe ori, ca efect al interacțiunii dintre factori personali, familiali, școlari și sociali, care se acumulează în timp și reduc treptat participarea elevului la viața școlară.

Acest ghid a fost elaborat pornind de la convingerea că fiecare elev poate reuși atunci când beneficiază de sprijin adecvat, de relații pozitive și de oportunități reale de învățare și dezvoltare.

Profesorii ocupă un loc central în acest proces. Ei sunt, adesea, primii care observă schimbările de comportament, dificultățile de învățare sau semnalele de retragere socială. Prin intervenții timpurii, colaborare cu familia și utilizarea unor strategii educaționale adaptate, cadrele didactice pot contribui semnificativ la menținerea elevilor în sistemul de educație.

Principalele idei desprinse din ghid

Pe parcursul capitolelor au fost evidențiate câteva direcții fundamentale.

1. Identificarea timpuriei este esențială

Semnalele aparent minore – câteva absențe repetate, scăderea motivației, izolarea socială sau diminuarea rezultatelor școlare – pot reprezenta începutul unui proces care, în lipsa unei intervenții, conduce la abandon școlar.

Profesorii trebuie să privească aceste schimbări ca oportunități de intervenție și nu doar ca probleme disciplinare.

2. Fiecare elev are o poveste

Comportamentele elevilor trebuie analizate în contextul experiențelor lor de viață.

În spatele unui elev care lipsește frecvent se pot afla:

- dificultăți financiare;
- responsabilități familiale;
- probleme emoționale;
- experiențe de bullying;
- dificultăți de învățare;
- lipsa sentimentului de apartenență.

Înțelegerea contextului permite alegerea unor intervenții adecvate și evitarea etichetării.

3. Relația profesor–elev este un factor de protecție

Numeroase cercetări arată că existența unui adult de încredere în școală poate reduce riscul de abandon școlar.

Profesorii pot deveni astfel de repere prin:

- respect;
- consecvență;
- disponibilitate;
- comunicare autentică;
- feedback constructiv.

Uneori, o conversație purtată la momentul potrivit poate avea un impact mai mare decât o intervenție complexă realizată prea târziu.

4. Climatul școlar contează

Elevii învață mai bine atunci când:

- se simt în siguranță;
- sunt respectați;
- au relații pozitive cu profesorii și colegii;
- pot greși fără teama de ridiculizare;
- se simt parte a comunității școlare.

Construirea unui climat pozitiv reprezintă responsabilitatea întregii comunități educaționale.

5. Motivația poate fi cultivată

Motivația nu este o caracteristică fixă a elevului.

Profesorii o pot influența prin:

- activități relevante;
- autonomie în învățare;
- feedback orientat spre progres;
- valorizarea intereselor elevilor;
- metode interactive.

Un elev motivat este mai puțin expus riscului de abandon.

6. Intervențiile trebuie să fie personalizate

Nu există soluții universale.

Fiecare elev are:

- propriile resurse;
- propriile dificultăți;

- propriul ritm de dezvoltare.

Planurile individualizate permit adaptarea intervențiilor la nevoile reale ale fiecărui copil.

7. Familia este partener, nu adversar

În multe situații, părinții se confruntă la rândul lor cu dificultăți economice, sociale sau emoționale.

Construirea unui parteneriat autentic presupune:

- respect reciproc;
- comunicare constantă;
- orientare spre soluții;
- implicarea familiei în luarea deciziilor.

8. Comunitatea completează intervenția școlii

Autoritățile locale, serviciile sociale, organizațiile neguvernamentale, mediul economic și voluntarii pot contribui la dezvoltarea unor rețele de sprijin pentru elevii aflați în risc.

Abandonul școlar nu poate fi prevenit exclusiv prin intervențiile școlii.

Recomandări pentru cadrele didactice

Pe baza experienței practice și a literaturii de specialitate, se recomandă:

- monitorizarea sistematică a frecvenței și participării elevilor;
- utilizarea instrumentelor de identificare timpurie;
- dezvoltarea competențelor de comunicare și ascultare activă;
- integrarea activităților socio-emoționale în rutina clasei;
- utilizarea feedbackului descriptiv și orientat spre progres;
- promovarea învățării colaborative și diferențiate;
- colaborarea permanentă cu familia și consilierul școlar;
- documentarea intervențiilor și evaluarea rezultatelor.

Recomandări pentru unitățile de învățământ

Școlile pot contribui la reducerea abandonului școlar prin:

- constituirea unei echipe multidisciplinare pentru prevenirea abandonului;
- utilizarea unor proceduri clare de identificare și intervenție;
- organizarea periodică a activităților de formare pentru profesori;
- dezvoltarea programelor remediale și extracurriculare;
- consolidarea relației cu autoritățile locale și serviciile comunitare;
- monitorizarea periodică a indicatorilor privind participarea școlară.

Recomandări pentru factorii de decizie

La nivel instituțional, sunt necesare:

- politici educaționale bazate pe date și dovezi;
- finanțarea programelor de prevenire și intervenție timpurie;
- dezvoltarea serviciilor de consiliere școlară;
- sprijinirea școlilor din comunitățile vulnerabile;
- dezvoltarea parteneriatelor interinstituționale;
- monitorizarea continuă a fenomenului părăsirii timpurii a școlii.

Perspective de viitor

Societatea actuală impune școlii provocări noi:

- digitalizarea accelerată;
- schimbările demografice;
- migrația;
- diversitatea culturală;
- impactul rețelelor sociale;
- dezvoltarea competențelor pentru piața muncii.

În acest context, prevenirea abandonului școlar presupune adaptarea permanentă a strategiilor educaționale și consolidarea rolului școlii ca spațiu sigur, incluziv și orientat spre dezvoltarea fiecărui elev.

MESAJ FINAL PENTRU PROFESORI

Fiecare profesor își amintește, de-a lungul carierei, elevi care au avut nevoie de mai mult decât o lecție bine predată. Au avut nevoie de un adult care să îi asculte, să creadă în ei și să le ofere șansa de a merge mai departe.

Prevenirea abandonului școlar nu înseamnă doar reducerea unui indicator statistic. Înseamnă păstrarea copiilor aproape de educație, de comunitate și de propriile lor șanse de dezvoltare.

Uneori, diferența dintre un elev care abandonează școala și unul care își continuă parcursul educațional poate fi făcută de o intervenție la momentul potrivit, de o relație construită cu răbdare sau de un profesor care refuză să renunțe la convingerea că fiecare copil poate progresa.

ÎN LOC DE ÎNCHEIERE

„EDUCAȚIA NU SCHIMBĂ DOAR DESTINE INDIVIDUALE. EA TRANSFORMĂ COMUNITĂȚI, REDUCE INEGALITĂȚI ȘI CREEAZĂ PREMISELE UNEI SOCIETĂȚI MAI ECHITABILE. FIECARE ELEV CARE RĂMÂNE ÎN ȘCOALĂ REPREZINTĂ O INVESTIȚIE ÎN VIITORUL NOSTRU COMUN.”

GLOSAR DE TERMENI

A

Abandon școlar

În

cetarea participării unui elev la activitățile educaționale înainte de finalizarea nivelului de învățământ în care este înscris, fără reluarea studiilor într-o altă formă de educație.

Abilități socio-emoționale

Ansamblul competențelor care permit unei persoane să își recunoască și să își gestioneze emoțiile, să stabilească relații pozitive, să ia decizii responsabile și să manifeste empatie.

Acces la educație

Posibilitatea tuturor copiilor și tinerilor de a beneficia, fără discriminare, de servicii educaționale de calitate.

Activități remediale

Activități educaționale suplimentare destinate recuperării decalajelor de învățare și consolidării competențelor.

Adaptare curriculară

Modificarea strategiilor, metodelor, resurselor sau cerințelor educaționale pentru a răspunde nevoilor specifice ale elevilor.

B

Bullying

Comportament repetat, intenționat și dezechilibrat ca raport de putere, prin care un elev este agresat fizic, verbal, relațional sau online de unul sau mai mulți colegi.

Bunăstare școlară

Starea în care elevii se simt în siguranță, respectați, acceptați și implicați în viața școlii.

C

Cerințe educaționale speciale (CES)

Nevoi educaționale care necesită măsuri și servicii de sprijin pentru asigurarea accesului și participării echitabile la educație.

Climat școlar

Totalitatea relațiilor, normelor, valorilor și practicilor care caracterizează mediul educațional dintr-o unitate de învățământ.

Competențe-cheie

Ansamblul cunoștințelor, abilităților și atitudinilor necesare dezvoltării personale, participării active în societate și integrării profesionale.

Consiliere educațională

Proces de sprijin prin care elevii sunt ajutați să își dezvolte competențele personale, educaționale și profesionale.

D

Discriminare

Tratament diferențiat și dezavantajos aplicat unei persoane sau unui grup pe baza unor caracteristici precum etnia, sexul, dizabilitatea, religia, statutul social sau alte criterii protejate.

E

Educație incluzivă

Abordare educațională care urmărește participarea deplină și echitabilă a tuturor elevilor, indiferent de caracteristicile sau nevoile acestora.

Echipă multidisciplinară

Grup format din profesori, consilier școlar, director, mediator școlar, asistent social și alți specialiști care colaborează pentru sprijinirea elevilor.

Empatie

Capacitatea de a înțelege și de a răspunde adecvat emoțiilor și perspectivelor celorlalți.

F

Factori de protecție

Caracteristici personale, familiale, școlare sau comunitare care reduc probabilitatea apariției abandonului școlar și sprijină dezvoltarea elevului.

Factori de risc

Condiții sau circumstanțe care cresc probabilitatea apariției dificultăților școlare și a abandonului școlar.

Feedback constructiv

Informații oferite elevului privind progresul și modalitățile concrete de îmbunătățire, formulate într-o manieră clară și respectuoasă.

I

Incluziune

Proces prin care toți elevii participă activ și în condiții de egalitate la activitățile educaționale și la viața școlii.

Indicatori de risc

Semnne observabile care pot sugera apariția unor dificultăți, precum absenteismul, scăderea performanțelor sau modificările comportamentale.

Intervenție timpurie

Măsurile educaționale, sociale și psihologice aplicate imediat după identificarea unui risc, pentru a preveni agravarea acestuia.

M

Managementul clasei

Ansamblul strategiilor utilizate de profesor pentru organizarea activităților, menținerea unui climat pozitiv și gestionarea comportamentelor elevilor.

Motivație pentru învățare

Ansamblul factorilor interni și externi care determină implicarea elevului în activitatea școlară.

P

Participare școlară

Prezența constantă și implicarea activă a elevului în activitățile educaționale.

Parteneriat educațional

Colaborare între școală, familie și comunitate pentru susținerea dezvoltării elevilor.

Plan Individualizat de Sprijin (PIS)

Document care stabilește obiective, activități, responsabilități și modalități de monitorizare pentru sprijinirea unui elev aflat în risc educațional.

Prevenire

Ansamblul măsurilor menite să reducă probabilitatea apariției unei probleme înainte ca aceasta să se manifeste sau să se agraveze.

R

Reziliență

Capacitatea unei persoane de a face față dificultăților, de a se adapta și de a continua să se dezvolte în condiții de adversitate.

Relație educațională

Relația profesională dintre profesor și elev, bazată pe respect, încredere și sprijin reciproc.

Risc educațional

Probabilitatea ca un elev să întâmpine dificultăți semnificative în parcursul școlar, inclusiv abandon școlar.

S

Sentiment de apartenență

Percepția elevului că este acceptat, respectat și valorizat în comunitatea școlară.

Servicii de sprijin

Servicii educaționale, psihologice, sociale sau medicale care contribuie la dezvoltarea și incluziunea elevilor.

Sprijin diferențiat

Măsuri adaptate particularităților și nevoilor individuale ale fiecărui elev.

T**Tutoriat**

Formă de sprijin educațional oferită de un profesor, coleg sau voluntar pentru dezvoltarea competențelor și recuperarea dificultăților de învățare.

V**Vulnerabilitate educațională**

Situație în care caracteristicile individuale sau contextuale cresc probabilitatea apariției dificultăților de participare și succes școlar.

BIBLIOGRAFIE

- Băban, Adriana. (2009). Consiliere educațională. Ghid metodologic. Editura ASCR.
- Bocoș, Mușata. (2017). Didactica disciplinelor pedagogice. Editura Paralela 45.
- Bocoș, Mușata. (2020). Instruirea interactivă. Repere pentru reflecție și acțiune. Editura Polirom.
- Bonchiș, Elena (coord.). (2014). Psihologia dezvoltării umane. Editura Universității din Oradea.
- Cerghit, Ioan. (2006). Metode de învățământ (ediția a IV-a, revăzută și adăugită). Editura Polirom.
- Crețu, Carmen. (1999). Curriculum diferențiat și personalizat. Editura Polirom.
- Cucoș, Constantin. (2022). Pedagogie (ediția a III-a, revăzută și adăugită). Editura Polirom.
- Cucoș, Constantin. (2008). Teoria și metodologia evaluării. Editura Polirom.
- Dulamă, Maria Eliza. (2008). Metodologie didactică. Editura Clusium.
- Ionescu, Miron. (2007). Didactica modernă. Editura Dacia.
- Jigău, Mihai (coord.). (2006). Consilierea carierei. Editura Sigma.
- Neacșu, Ioan. (2015). Psihologia educației. Fundamente, procese, mecanisme, aplicații. Editura Polirom.
- Pânișoară, Ion-Ovidiu. (2015). Comunicarea eficientă. Editura Polirom.
- Pânișoară, Ion-Ovidiu. (2017). Ghidul profesorului. Editura Polirom.
- Pânișoară, Ion-Ovidiu. (2019). Psihologia învățării. Editura Polirom.
- Potolea, Dan (coord.). (2008). Pregătirea psihopedagogică. Editura Polirom.
- Sava, Sebastian. (2004). Introducere în psihologia educației. Editura Universității de Vest.
- Stan, Emil. (2001). Psihologia educației. Editura Aramis.

Stoica, Adrian. (2003). Evaluarea progresului școlar. De la teorie la practică. Humanitas Educațional.

Șoitu, Laurențiu. (2001). Pedagogia comunicării. Institutul European.

Tomșa, Gheorghe (coord.). (2006). Consilierea și orientarea în școală. Editura Credis.

Vrășmaș, Traian. (2014). Educația incluzivă. Editura Universității din București.

Vrășmaș, Ecaterina Adina. (2017). Consilierea familiei. Editura Universității din București.

Zlate, Mielu. (2004). Psihologia mecanismelor cognitive. Editura Polirom.

ACTE NORMATIVE ȘI DOCUMENTE CURRICULARE

Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023, cu modificările și completările în vigoare.

Ministerul Educației. (2023). Profilul de formare al absolventului.

Ministerul Educației și Cercetării. (2024). Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a unităților de învățământ preuniversitar (ROFUIP).

Ministerul Educației și Cercetării. (2026). Repere metodologice privind aplicarea curriculumului național în învățământul preuniversitar.

Ministerul Educației și Cercetării. (2026). Programele școlare pentru disciplina Consiliere și dezvoltare personală.

Ministerul Educației și Cercetării. (2026). Strategia privind reducerea părăsirii timpurii a școlii și promovarea incluziunii educaționale.